

Днес в броя

**14 медала
за България от
три международни
олимпиади**

Иво Величков, психотерапевт: „Обществото е абдикирало от възпитателната си роля. Ако в дадено общество няма критерии за правилно и грешно или те не се спазват и не се получават съответните санкции при нарушението им, то всичко е загубено. Много по-лесно е да възпитаеш личност в здраво общество, отколкото да възпитаеш личност в болно общество“

Доц. д-р Стоянка Черкезова, Институт за изследване на населението и човека – БАН: „Неправилно е да се отделя детското здравеопазване от майчиното, благополучието на детето от благополучието на майката. Редица изследвания показват, че благополучието на майката има значение както за благополучието на детето, така и за това на семейството“

АЗ.БУКИ

Четете ни на www.azbuki.bg

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Брой 30 (1725) 31 юли – 6 август 2025 г. Година XXXIII. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,90 лв. / 0,97€

Снимка ДГ „Слънце“ – Кюстендил

Така изглежда истинското лятно вдъхновение в ДГ „Слънце“ в Кюстендил. Децата от група „Лъвчета“ се превръщат в малки въшебници и сътворяват цветни чудеса с помощта на сапунени мехури и боички

37 млн.лв. за застрашени от отпадане

Министерският съвет отпусна 36,8 млн. лв. на детски градини и училища за работа с деца и ученици от уязвими групи, застрашени от отпадане от образователната система, съобщиха министърът на образованието и науката Красимир Вълчев след заседание на правителството.

Той припомни, че средства за такива образователни институции се отпускат от 2018 г. насам.

„Това са училища и детски градини, в които имаме голям брой деца с ниски резултати. Ученици и деца, които са от семейства с родители, чието образование е ниско. В общия случай това най-често са училища и детски градини с концентрация на деца от ромски произход“, коментира министър Вълчев.

С тези средства ще бъдат финансирани възнаграждения на педагозите, които работят допълнително с деца, които не владеят български език, възнаграждения на служители, включени в екипите за работа по Механизма за обхват, на персонал, ангажиран с мерки за подпомагане на достъпа до образование и предотвратяване на риска от отпадане. „Тук са и допълнителни средства за образователни медиатори и социални работници, помощници на учителите в тези институции“, добави министър Вълчев. **АЗ.БУКИ**

2,6 млн. лева за осигуровки в дуално обучение

Правителството одобри допълнителни 2,561 млн. лв. за внасяне на задължителните социални и здравни осигуровки на учениците в XI и XII клас, включени в дуална форма на обучение и назначени на трудови договори за обучение чрез работа за периода януари – юни 2025 г.

„Общо тези ученици са 3800. А общият брой на учениците в дуална форма на обучение е 11 200“, заяви министър Вълчев.

През 2024 г. бяха приети законодателни изменения, според които дължимите социални и здравни осигуровки на учениците, назначени на трудови договори за обучение чрез работа, са изцяло за сметка на държавата. Целта е да се осигури подкрепа на работодателите, които осигуряват дуално обучение. **АЗ.БУКИ**

Още 202 млн. лв. по Програма „Образование“

През 2025 г. се включват две процедури – за прилагане на компетентностния модел и за достъп на уязвими групи и непедагогически персонал до университет

Още две процедури – „Подобряване на качеството на общото образование чрез ефективно прилагане на компетентностен модел“ и „Достъп на уязвими групи и непедагогически персонал до висше образование“, се включват в Индикативната годишна работна програма за 2025 г. на Програма „Образование“ 2021–2027. Това става ясно от публикуваната от Управляващия орган актуализация на Програмата. С промените бюджетът ѝ нараства с над 202 млн. лв. и достига до над 1 057 024 401 лв. за реализацията на общо 13 процедури.

Процедурата „Подобряване на качеството на общото образование чрез ефективно прилагане на компетентностен модел“ е с общ размер на безвъзмездната финан-

сова помощ от 166 685 431 лв. Тя има за цел да подкрепи образователния процес за развитие на ключови компетентности във всички образователни етапи от училищното образование чрез насърчаване на използването на различни подходи, инструменти и среди за преподаване и учене.

По нея ще могат да бъдат реализирани дейности по модернизиране методите на преподаване и оценяване чрез разработване и изпълнение на методически планове за развитие на ключови компетентности, както и за осигуряване на съвременен инструментариум за измерване и оценяване на резултатите на учениците. По процедурата ще се провеждат целеви обучения на педагогически специалисти и експерти.

Ще се прилага и концепцията за споделяне на ресурси и изграждане на професионални учещи се общности. В актуализираната Индикативна програма е заложено процедурата да бъде обявена през август, а проектни предложения да се приемат до октомври 2025 г.

През септември се очаква да бъде обявена и процедура „Достъп на уязвими групи и непедагогически персонал до висше образование“. Нейната цел е подобряване на възможностите за личностна и професионална реализация чрез осигуряване на подготовка за успешното кандидатстване във висши училища на непедагогически персонал и на ученици и лица от уязвими групи без висше образование.

На стр. 2

Платен стаж за студенти в „Аз-буки“

Националното издателство за образование и наука „Аз-буки“ отваря врати за млади таланти с интерес към журналистиката, комуникациите, издателската дейност и новите медии. В рамките на проекта с европейско финансиране „От висше образование към заетост“ за студентски практики на Министерството за образованието и науката (МОН) Издателството обявява свободни позиции за амбициозни студенти, които искат да приложат на практика наученото в университетските аудитории.

Платената практика е насочена към студенти от специалности като журналистика, масови комуникации, връзки с обществеността, дигитален маркетинг, графичен и уеб дизайн.

Тя ще предостави възможност за реална работа в редакционна среда и ще даде на студентите ценен практически опит в създаване и публикуване на съдържание, редактиране, поддържане на социални мрежи и визуална комуникация.

По време на практиката си студентите ще създават креативно съдържание за социалните мрежи и онлайн медията на Издателството.

Практиката е съобразена с изискванията на Проекта и е с обща продължителност от 240 учебни часа, разпределени в рамките на до 6 месеца. Заетостта е гъвкава, съобразена с учебната програма на студентите – между 10 и 20 часа седмично, по индивидуално договорен график.

Желаещите да кандидатстват могат да изпратят кратка автобиография чрез платформата на Проекта на адрес edujobs.mon.bg. Кандидатури се приемат до 29 август 2025 г.

Очаква се над 46 000 студенти в цялата страна да бъдат обхванати в дейности, насочени към повишаване на възможностите им за професионална реализация чрез проекта „От висше образование към заетост“. Общо 44 висши училища са партньори по Проекта и те също ще работят през информационната система – ще осъществяват организацията, подбора и контрола по цялостния процес. По този начин платформата ще свързва обучаеми, университети и бизнес в единна дигитална среда. Всеки студент, който се обучава в акредитирано българско висше училище – партньор по Проекта, ще има възможност да се включи в практическо обучение.

Проектът „От висше образование към заетост“ се изпълнява от МОН като конкретен бенефициер по програмата „Образование“ за 2021 – 2027 г., съфинансирана от Европейския социален фонд плюс. Общият бюджет на Проекта възлиза на 187 247 591 лв., а дейностите по него ще се изпълняват до края на 2029 г. **АЗБУКИ**

Още 202 млн. лв...

От стр. 1

Допустими дейности по процедурата са идентифициране и мотивиране на представителите на целевите групи за завършване на средно образование и продължаване на образованието във висше училище, включително работа с родители на ученици от уязвими групи. Може да се осъществява подкрепа за продължаване на образованието на лицата от целевите групи във висши училища, за обучението на студенти от уязвими групи в I или II курс, както и за професионалното развитие на образователни медиатори/помощник на учителя със завършено средно.

Общият размер на безвъзмездната финансова помощ по процедура „Достъп на уязвими групи и непедагогически персонал до висше образование“ е 35 679 631 лв. Минималният размер на безвъзмездната финансова помощ за проект е 250 000 лв., а максималният – 750 000 лв.

С актуализацията на Индикативната годишна работна програма за 2025 г. на Програма „Образование“ 2021–2027 г. са отразени и промени в параметрите и датите на обявяване и съответно крайните срокове за подаване на проектни предложения на част от вече включените процедури. **АЗБУКИ**

Обявиха конкурси за началници на четири регионални управления на образованието

Обяви за провеждането на конкурси за началник на регионалните управления на образованието в София-град, Перник, Велико Търново и Бургас са публикувани на интернет страницата на МОН и на сайтовете на четирите РУО. Документи могат да се подават до 4 август 2025 г.

Спечелилият кандидат за началник на РУО – София-град, ще замени на поста д-р Ваня Кастрева. Тя е начело на столичното регионално управление от 2006 г., като в периода от 2014 до 2016 г. два пъти

е зам.-министър на образованието и науката.

Във Велико Търново и в Перник спечелилите конкурса ще поемат постове на дългогодишните началници на двете РУО – инж. Розалия Личева и Ваня Коконова. Регионалното управление на образованието в Бургас се управлява от Валентина Камалиева от май тази година, когато след три години на поста Петя Петрова обяви, че напуска, за да се присъедини към екипа на новосъздадения Институт по образованието към МОН.

Изискванията към кандидатите за явяване на конкурса са те да притежават минимална образователна степен „магистър“, да имат минимум 5 години професионален опит на ръководна длъжност в системата на предучилищното и училищното образование или опит на ръководна или експертна длъжност в администрация, свързани с предучилищното и училищното образование, както и минимален ранг – II младши.

Документи се подават лично или чрез пълномощник в съответното

регионално управление на образованието или в МОН, както и на електронна поща riemna@mon.bg, подписани с електронен подпис от кандидата.

Конкурсите ще се проведат чрез решаване на тест за познания от професионалната област на длъжността и относно администрацията, в която е конкурсната длъжност, и интервю. Образци на заявление за участие в конкурса и на декларация може да се изтеглят от раздел „Конкурси“ на сайта на Административния регистър. **АЗБУКИ**

14 медала за България от три олимпиади

Учениците ни донесоха още отличия в областта на лингвистиката, физиката и биологията

Общо 14 медала спечелиха българските ученици от три международни олимпиади – по лингвистика (шест медала), физика (четири) и биология (четири).

Два златни медала с абсолютно първо и второ място, два сребърни и два бронзови донесоха българските ученици от 22. международна олимпиада по лингвистика, която се проведе в Китайско Тайпе. А Ванеса Калинкова от XII клас в ППМГ „Акад. Никола Обрешков“ – Бургас, стана абсолютна шампионка на най-престижното световно състезание по лингвистика за годината.

Другия златен медал за България спечели Никола Николов от XII клас на Американския колеж в София, който е с абсолютно второ място на Олимпиадата.

Сребърните отличия завоюваха Калина Иванова (XI клас, Национална природоматематическа гимназия) и Сирма Караджова (XII клас, Софийска математическа гимназия). Бронзовите медали са за Павел Василев (X клас, МГ „Д-р Петър Берон“ – Варна) и Иванимира Неделчева (X клас, СМГ). Почетни грамоти получават Аглия Анали (XII клас, СМГ) и Михаил Бошов (XI клас, СМГ).

Ръководители на българските лингвисти тази година са Веселин Стамов, Василена Лазарова и Здравко Иванов от Софийската математическа гимназия.

С четири бронзови медала и една почетна грамота се завръщат българските ученици от Международната олимпиада по физика в Париж.

Българският отбор е съставен от петима ученици – Христо Христов от СМГ, Илия Никол от ПМГ „Васил Друмев“ във Велико Търново, Петър Петров и Светослав Арабов от МГ – Варна, и Александър Николов от ПЧМГ в София.

Техни ръководители са проф. д-р Миротлав Абрашев и доц. д-р Нено Тодоров от Физическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Четири бронзови медала завоюват Христо Христов, Илия Никол, Александър Николов и Светослав

Снимки: Сдружение на олимпийските отбори по природни науки

Отборът по биология

Отборът по физика

Отборът по лингвистика

Арабов. Петър Петров спечели почетна грамота за добро представяне.

От Международната олимпиада по биология (ИВО) българските ученици печелят четири медала – два сребърни и два бронзови.

Сребърните медали печелят Димитър Оронов (XI клас, НПМГ) и Стоян Добрев (XII клас, НПМГ). Бронзовите отличия са за Мартин

Замфиров (XII клас, НПМГ) и Боян Ценов (XI клас, НПМГ).

Техни ръководители са проф. д-р Албена Йорданова (Медицински факултет, Софийски университет), гл. ас. д-р Радослав Александров (Институт по молекулярна биология, БАН) и докторант Теодор Трифонов (Институт по биоразнообразие, БАН). **АЗБУКИ**

МОН проверява социално-педагогически интернат

Омбудсманът поиска закриването на институцията в с. Варненци

МОН извършва проверка в Социално-педагогическия интернат „Христо Ботев“ в с. Варненци, община Тутракан, заяви на брифинг в Министерския съвет министърът на образованието и науката Красимир Вълчев. Това става след сигнал от институцията на националния омбудсман за оказвано насилие над учениците в него.

В интерната ще бъде изпратен и мобилен екип за психологическа подкрепа, макар голяма част от децата в момента да не са в него, а по домовете си по време на ваканцията. На възпитаниците на интерната ще бъде оказана и всякаква допълнителна подкрепа, която е необходима.

„Данните в сигнала са притеснителни. След като получа информацията, заявявам, че ще бъдем безкомпромисни, ако се установят случаи на насилие“, категоричен бе министър Вълчев.

По думите му Социално-педагогическият интернат „Христо Ботев“ в с. Варненци и Възпитателното училище-интернат „Ангел Узунов“ в Ракитово са единствените подобни специализирани институции, останали под управлението на МОН.

В отговор на въпрос министър Вълчев коментира, че в последните години не е имало сигнали за нарушения в интерната в с. Варненци, както и данни за случаи на насилие от проверките, които са правени.

Просветният министър заяви още, че

е възложил да се направи и цялостен анализ, доколко лошата материална база в интерната се дължи на недобро управление на бюджета на институцията.

„Това, което виждаме сега, е, че вероятно има нужда от допълнителни средства, но и училището е можело да се погрижи за някои неща“, каза той.

По-рано от пресцентъра на националния омбудсман, обявиха, че Велислава Делчева, която пое поста наскоро, е сезирала изпълняващите функции главен прокурор Борислав Сарафов, министъра на образованието и науката Красимир Вълчев, изпълнителния директор на Агенцията за социално подпомагане Анна Ананиева, председателя на Държавната агенция за закрила на детето Теодора Иванова и председателя на Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни в Сливен Пепа Чиликова по повод получени сигнали от УНИЦЕФ – България, и Българския хелзински комитет, в които се твърди за тежко насилие на деца в интерната в с. Варненци.

В него се подчертава, че данните са събрани в рамките на изпълнявани от организациите проекти, в хода на които са направени интервюта с деца, настанени със съдебно решение в интерната. Учениците и техните родители съобщават за системни и повтарящи се тежки нарушения на правата на децата.

„Сред събраните данни има твърдения за физическо, сексуално и психическо насилие, извършвано както от служители на интерната, така и от други деца, принуждаване на децата да извършват тежък труд и експлоатация, наказания чрез физическо изтощение, ограничен достъп до комуникация с външния свят“, посочва Делчева.

В резултат от институцията на омбудсмана е извършена внезапна проверка на 24 юли в интерната, която констатира недобри условия за живот, подстригани до голо момчетата, деца, които не могат да четат или едва сричат.

Общественият защитник настоява да се разговаря с всички деца в Синя стая, в присъствие на подходящи специалисти, включително психолог, както и да се изискат актуални социални доклади и мултидисциплинарни индивидуални оценки за всяко дете.

Пред председателя на Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни – Сливен, омбудсманът настоява да бъде предложено на Районния съд в Тутракан да се прекрати по изключение преди края на учебната година престоя на децата в интерната в с. Варненци.

Позицията на омбудсмана е, че институцията в с. Варненци трябва да бъде закрита, като се изготви адекватен план за това и за осигуряване на правата на всички деца. **АЗ-БУК**

Филиалът на Русенския университет получи сградата на бившето висше училище в Тараклия

Филиалът на Русенския университет „Ангел Кънчев“, който беше открит в молдовския град Тараклия през тази година, официално получи сградата на бившия Тараклийски университет, съобщават от Пресцентъра на МОН.

Споразумението беше подписано от министъра на образованието и науката Красимир Вълчев и от молдовския министър на образованието и изследванията Дан Перчун в присъствието на българския министър-председател Росен Желязков и на молдовския премиер Дорин Речан.

Едва месец и половина след откриването му броят на записаните студенти във филиала на Русенския университет вече надхвърля 200. „Този университет ще съчетава възможността да се учи на български език извън пределите на страната, ще дава възможност да се учат модерни специалности и ще стане атрактивно учебно заведение не само за българите, а ще бъде учебно заведение, което с престижа на Русенския университет ще привлича бъдещите студенти“, подчерта в словото си министър-председателят Росен Желязков. И пожела: „В този университет образованието си да завършат бъдещите президенти, министър-председатели, министри и европейски депутати, които ще носят гордо името на Молдова и на България по света“.

Министър-председателят изрази благодарността си към правителството на Молдова за отношението, което има към българската общност. „Това дава изключителен положителен импулс за нашите двустранни отношения, но е образец на разбирането за това какво са европейски ценности, надхвърлящи далеч границите на нашите държави и границите на нашето мислене. Защото отношението към чуждата общност, към националните малцинства е гаранция за развитието на една страна. И аз съм изключително горд, че днес на нашата среща ние виждаме в лицето на правителството на Молдова един приятел, партньор, с който ще вървим напред в нашето общо бъдеще“, изтъкна премиерът Желязков.

Министърът на образованието и науката Красимир Вълчев благодари на молдовското правителство и на министър Дан Перчун, които помогнаха за откриването на филиала на Русенския университет в Тараклия. „Благодаря им, че се ангажираха с тази важна мисия – за съхранение и утвърждаване на висшето образование. Мисия за съх-

Подписи под споразумението поставиха министър Красимир Вълчев и молдовският му колега Дан Перчун

ранение и утвърждаване на българския език, култура и традиции, тук, в Тараклия“, каза министър Вълчев. Той отбеляза, че Русенският университет е едно от водещите европейски висши училища, което участва в най-много общоевропейски проекти и в Европейската университетска мрежа. „Това е впрочем общото ни европейско бъдеще, което трябва да споделяме. То минава и по линия на образователното сътрудничество и ние тази мисия сме възложили на Русенския университет, стъпвайки тук“, допълни министър Вълчев.

Почетният ректор на Русенския университет акад. Христо Белоев изрази радостта си от големия интерес на бъдещите студенти към учебното заведение. „Искрено се радваме, че стремим се да подкрепим нашите сънародници в Молдова и да утвърдим техния изконен български дух и съхранени традиции се превърна в реалност. Българската общност тук наистина заслужава нашето огромно уважение, признателност и подкрепа“, каза още акад. Белоев.

На първи септември тази година филиалът на Русенския университет „Ангел Кънчев“ в град Тараклия ще отвори врати за първите си студенти. **АЗ-БУК**

Кампания на Института за български език – БАН, и в. „Аз-буки“

Електронни бази данни или електронни база данни

Михаела КУЗМОВА*

База данни е терминологичен израз от областта на информатиката, който според академичния „Речник на българския език (онлайн)“ означава „всеки набор от данни, снабден със съответните операции за обработка (обновяване, изтриване, добавяне и др.)“. Той навлиза в българския език като превод на английския термин *database*, вероятно не без посредничеството на руския му превод *база данных*. Първоначално изразът има облика *база от данни*, в множествено число – *бази от данни*. Постепенно в специализираната литература по-широко започва да се използва и безпредложният израз *база данни*. Това намира отражение в езиковите и енциклопедичните справочници – в посочения речник, както и в „Българска енциклопедия А – Я“ (1999) е включен само този вариант на термина. Сред специалистите правилната му употреба в множествено число, например *електронни бази данни*, не поражда колебания. Но в неспециализирани текстове – медийни или административни, както и в обяви за работа, се допускат грешки: *Въпрос на време е да разберем правомерно ли се използват **тези база-данни**; *На служителите, които използват **електронни база данни**, се забранява...; *Опитът с работа с **големи база данни** е предимство.

Тези грешки вероятно се дължат на осмислянето на *база данни* като сложна дума или като словосъчетание с неизменяемо първо съществително от типа на *бизнес данни*, *офис мебели*. Паралелната употреба на *база от данни* и *база данни* в езиковата практика на специалистите обаче подсказва, че тук става дума за словосъчетания, „повтарящи“ модела на функциониране на свободните нетерминологични словосъчетания като *букет (от) цветя* или *колона (от) автомобили*. При тези словосъчетания, съставени от две съществителни, първото от които назовава съвкупност или набор от обекти и образува множествено число, е възможна и употреба без предлог: *букети от цветя* и *букести цветя*. Подобно на тях и безпредложният израз *база данни* образува редовна форма за множествено число *бази данни*.

Д-р **Михаела Кузмова** е главен асистент в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ към Българската академия на науките.

В Комисията по образованието и науката на Народното събрание започна обсъждането на промени в Закона за предучилищното и училищното образование. Народните представители дебатират по три предложени законопроекта – на Министерския съвет и на народните представители Елисавета Белобрадова и акад. Николай Денков, подкрепени от групи депутати.

Снимка БТА

Министърът на образованието и науката Красимир Вълчев представи пред ресорната парламентарна комисия проекта за промени в Закона за предучилищното и училищното образование, внесен от Министерския съвет

Предложеният законопроект не съдържа цялостна реформа както Законът за предучилищното и училищното образование от преди десет години, а промени във всички елементи на предучилищното и училищното образование. Той съдържа 20 отделни теми, които са свързани помежду си. По един или друг начин те са в резултат на дебатите, анализите, разговорите през последните години и имаме достатъчно основания да твърдим, че има нужда от промяна“, заяви министърът на образованието и науката Красимир Вълчев в началото на дебатите за предложените промени в Закона за предучилищното и училищното образование в ресорната парламентарна комисия.

Министърът коментира, че са изминали 10 години от приемането на Закона и девет от неговото прилагане, което е достатъчно време, за да бъде оценен той и да се направи равностойка какво не работи. Той подчерта, че в МОН функционират работни групи по отделните теми и политики, обсъждани са и с представители на педагогическата общност и с други заинтересовани страни. По думите му няма предложение, което да не е дискусионно в системата, като всяко от тях има своите плюсове и минуси.

„Ако законопроектът се приеме на първо четене и ръководството на комисията се съгласи, нашето предложение е между първо и второ четене да има работна група, така че допълнително да бъдат обсъдени всички предложения“, предложи Вълчев.

Председателят на Комисията по образованието и науката проф. Андрей Чорбанов увери, че поради обществен интерес ще бъде дадена възможност за коментар от всички, които искат тяхното становище и мнение да се чуят.

„С оглед на големия обем на законопроектите ще има и второ заседание, в което ще бъде извършено гласуване. Проектът няма да бъде внесен за гласуване преди лятната почивка на Народното събрание“, каза още проф. Чорбанов.

Пред народните представители и гостите на заседанието министър Вълчев систематизира в пет групи

промените във внесените от Министерския съвет законопроекта.

Първата група промени е свързана със смяна на съществуващи концепции в Закона. Министърът даде пример с концепцията за териториалната отговорност във връзка с Механизма за съвместна работа на институциите.

Предлага се четиригодишният период на атестирането на учителите да се замени с годишна оценка на труда. По думите на министър Вълчев този механизъм ще бъде много по-работещ и по-ефективен. Заложена е и промяна в концепцията за отговорност на началниците на регионалните управления на образованието.

Втората група промени, която Вълчев обособи, са нови политики и надграждане на съществуващи такива. Към тях спада въвеждането на т. нар. езикова интеграция и разширяването на формите на езикова подкрепа. Към тази група спадат промените, свързани с десегрегацията. „Такава в момента е регламентирана между паралелки. Смятаме, че трябва да бъде регламентирана като задължителна политика и по отношение на училищата“, каза министърът.

На следващо място е разширяването на функциите и на капацитета на регионалните управления по образованието така, че да осъществяват методическа подкрепа. С предложените промени се регламентира и статутът на учителите-методисти. Въвежда се и статутът на т. нар. базови учители.

Предлага се въвеждането и на нов учебен предмет „Добродетели и религия“, насочен към ценностното формиране на подрастващите и възпитанието в добродетели.

„Ние всички, малко или повече, осъзнаваме, че има нужда от усилване на възпитателната функция на българската образователна система и най-вече възпитанието в добро. Нито едно дете, което не желае или родителите му не желаят да посещава час по религия, няма да бъде задължено“, отбеляза министърът.

Друго предложение е за забрана за използването на мобилни устройства за комуникация в училище, освен за строго образователни цели, по здравословни причини или при форсмажорни обстоятелства.

Трета група промени министърът обобщи като корекции в съществуващите политики. В тази графа спада въвеждането на изискването кметовете да предлагат на министъра на образованието определянето на неучебни дни в ръководените от тях общини, а не да правят това самостоятелно, както е в момента. В третата група е и промяната на статута на математическите и природоматематическите гимназии като специализирани училища.

Предлага се още отпадане на задълженията на обществените съвети към училищата, свързани с педагогическа експертиза, която те не притежават. Заложено е и отпадане на втория етап на оценяване

на учебниците.

Следващото предложение е за прецизиране на видовете дейности за общо и допълнително подкрепяне на механизмите за тяхното предоставяне, както и функциите на регионалните екипи за подкрепа на личностното развитие. Предвижда се и периодът на спиране на детските надбавки при натрупани 5 неизвинени отсъствия в рамките на 30 дни да се съкрати от 12 на 3 месеца.

Следващата група предложения се отнасят до запълване на празноти в Закона. Те са свързани най-вече с Националната гимназия за древни езици и култури и отделиялото на профил „Класически“.

Пета група предложения е залагането на повече принципи в Закона. Министър Вълчев даде пример в регламентирането на принципи при оценяването, като се поставя акцент върху формиращото оценяване и върху социално-емоционалните умения, както и по отношение на учебните програми. Въвежда се и принцип, че оценката на педагогическата работа не може да се основава на документ.

Извън петте групи е въвеждането на т. нар. предупредителни мерки в училищата наред със санкциите. „Един от големите проблеми на сегашния Закон е системата на санкциите. Учителите се чувстват безпомощни да наложат санкции. Липсват и достатъчно леки мерки, които да предшестват по-тежките санкции“, посочи министърът.

На заседанието на Комисията бяха представени още два законопроекта за промени в ЗПУО – на народните представители Елисавета Белобрадова и на акад. Николай Денков. „Радвам се, че и в двата законопроекта има предложения, които подкрепят и допълват посоката, която е зададена в законопроекта, внесен от Министерския съвет“, коментира министър Вълчев.

Пред журналисти в Народното събрание министър Красимир Вълчев коментира, че няма мерки, които да налагат влизането на промените в Закона от 15 септември, като вероятно измененията ще бъдат приети през октомври или ноември. „Повечето нови политики в образованието ще започнат през 2026-2027 г. Ограничението за ползване на мобилни телефони ще влезе в сила веднага след приемането на Закона“, заяви той.

По думите му е вероятно на първо и второ четене да има промени в текстовете.

„Това не е последната промяна, която предлагаме в Закона. Той е отворен за промени. Проведохме дискусия по отношение на образователната структура с акцент кога да се завършва основно образование. Ние сме страната, в която най-рано се завършва основно образование – в VII клас. Това води до ранна специализация, психическо претоварване на децата. Отворени сме за дискусии за следващи промени“, отбеляза министър Вълчев. **ДЪ-БУ**

Учредиха асоциация на учителите по ромски език

Северина ДИМИТРОВА

Представители на 17 областни града от България учредиха в Кюстендил Национална асоциация на учителите по ромски език. Всички учредители са сертифицирани учители по ромски език.

За изпълнителен директор на Асоциацията е избран Петър Игов, който е зам.-директор на Основно училище „Иван Вазов“ и работи като експерт към Община Кюстендил.

За почетен председател на сдружението е избран Христо Кючуков, автор на множество статии и студии, посветени на ромския език, бит и култура.

„Една от целите на организацията е да стимулира

изучаването на майчиния език в училище. Предвижда се във всички училища в област Кюстендил през идващата учебна година да се сформират групи за изучаване на майчин език“, обяви пред „Аз-буки“ Петър Игов.

Повод за гордост предизвикаха и седем деца от ромския кв. „Изток“, които са приети във висши училища през настоящата кандидатстудентска кампания.

„Гордеем се с всеки от вас, който с труд, постоянство и подкрепата на своите семейства върви по пътя на знанието. Вашите успехи са вдъхновение за цялата ромска общност и доказват, че мечтите се постигат с упоритост и вяра“, коментираха и от Сдружение „Ларго“.

Петър Игов (вляво) е избран за изпълнителен директор на Асоциацията

Снимка Авторът

Избирам да следвам в България

Нова програма на МОН предлага бесплатно обучение и стипендии за родни таланти

Нова програма „Избирам да следвам в България“ на Министерството на образованието и науката ще насърчава талантлив български младежи, завоювали медали от международни олимпиади, да продължат образованието си в родни висши училища. Те ще могат да се обучават без приеман изпит в бакалавърски програми от професионални направления, включени в области на висше образование „Природни науки, математика и информатика“ и „Технически науки“, като няма да заплащат семестриални такси и могат да получават месечна стипендия в размер на една минимална работна заплата за съответната година, но не повече от 665 евро.

Концепцията за Програмата беше обявена през предходните месеци от министъра на образованието и науката Красимир Вълчев по време на срещи със студентски организации и академични среди. Проектът на решение на Министерския съвет за приемане на Национална програма „Избирам да следвам в България“ е публикуван за обществено обсъждане на сайта на МОН.

Програмата ще се изпълнява в 5-годишен период, като има общ бюджет от 3 600 000 лв.

За 2026 г. са предвидени 280 800 лв., за 2027 г. – 555 300 лв., за 2028 г. – 829 800 лв., за 2029 г. – 1 104 300, и за 2030 г. – 829 800 лв. Броят на стипендиите за година зависи от бюджета на Програмата.

Тя е насочена към лауреати

Снимка Олег Попов

Кадр от изложбата „Фантастичните умове“, посветена на успехите на българските национални олимпийски отбори

(ученици и студенти) от международни олимпиади, класирани на първо, второ и трето място (завоювали златни, сребърни или бронзови медали) по математика, информатика, физика, химия, биология, астрономия, лингвистика, география/науки за земята и изкуствен интелект. Те могат да са ученици, които кандидатстват за обучение във висше училище, или студенти, приети в редовна форма на обучение в образователно-квалификационна степен „бакалавър“ по специалности от професионални направления, включени в области на висше образование „Природни науки, математика и информатика“ и „Технически науки“.

Процедурата по кандидатстване ще бъде разработена от новоформирана комисия, включваща

представители на МОН, на висшите училища, на Националния STEM център и на Националното представителство на студентските съвети, както и на организации като Сдружението на олимпийските отбори по природни науки, Фондация „Еврика“ и други. Тя ще извършва подбор и одобрение на участниците в Програмата, както и годишен преглед на академичните постижения на участниците.

За да бъдат приети в български висши училища (редовна форма, ОКС „бакалавър“ в специалности от професионални направления в областите „Природни науки, математика и информатика“ и „Технически науки“) без приеман изпит и да бъдат поети таксите за обучение, младите таланти би следвало да са завоювали златен, сребърен или

бронзов медал през годината, предшестваща кандидатстването (за ученици, кандидат-студенти) или в предходната година (за действащи студенти в I курс).

Кандидат-студентите, притежаващи диплома за средно образование, които в последната година на обучението си във втори гимназиален етап са станали лауреати на международни олимпиади, могат да се обучават на български език в желаната от тях специалност, съответстваща на предмета на олимпиадата.

С правото на освобождаване от такса и получаване на десет месечни стипендии годишно за периода на действие на Програмата ще се ползват студентите, които се обучават в редовна форма на обучение, имат среден успех за всяка академичната година равен или по-висок от „Много добър 4,50“, не са прекъсвали обучението си и не са променяли формата си на обучение в задочна или дистанционна.

Допустимите бенефициери за кандидатстване по националната програма са държавните висши училища в Република България, акредитирани по реда на Закона за висшето образование, чрез които се изплащат стипендиите на участниците в програмата, и МОН в качеството си на институция, популяризираща националната програма.

Заявките за участие се подават към МОН чрез висшите училища.

Висшите училища, които обучават студенти в специалности, включени в гореописаните области

на висше образование, при заявен интерес подписват споразумение за партньорство с МОН, с което се задължават да подават своевременно информация за заявките за участие на лауреатите от международни олимпиади в желаните от тях специалности.

Сформираната по националната програма Комисия разглежда подадените от висшите училища заявки и класира кандидатите по предварително приети критерии. След класирането на кандидатите МОН превежда средствата на висшите училища. Всяко висше училище бенефициер се задължава своевременно да предоставя на студентите десетмесечни стипендии годишно за периода на обучението им в рамките на действие на националната програма.

Финансирането за всеки следващ етап на Програмата се предоставя след одобрение от комисията на междинния и годишния финансов отчет. МОН може да поставя допълнителни изисквания към дейностите и резултатите, както и към изпълнението на Програмата.

Насоките за кандидатстване, както и списъкът с признаваните международни олимпиади могат да се актуализират всяка година.

Ще се насърчава и създаването на алумини клуб на стипендианти на Програмата чрез висшите училища, Националното представителство на студентските съвети и/или Националния STEM център, който да подпомага активности и инициативи на стипендиантите и да поддържа връзката помежду им. **АЗ-БУКИ**

НОВО ИЗДАНИЕ НА „АЗ-БУКИ“

Написаното остава. Пиши правилно!

101 езикови бележки

Книжката съдържа 101 езикови бележки, публикувани в рубриката „Написаното остава. Пиши правилно!“. Идеята за кратки езикови бележки по интернет се ражда преди 10 години в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ и така се основава Интернет справочникът „Написаното остава. Пиши правилно!“ (електронно периодично издание на Института за български език с научнопопулярен характер). По същото време идва и предложението от страна на Националното издателство за образование и наука „Аз-буки“ бележките да се публикуват всяка седмица във вестник „Аз-буки“.

По случай десетата годишнина от началото на рубриката „Написаното остава. Пиши правилно!“ Националното издателство за образование и наука „Аз-буки“ издава книжката „Написаното остава. Пиши правилно! 101 езикови бележки“.

Поръчайте
в издателството

www.azbuki.bg

Лекар от „Пирогов“ е сред отличниците на Европейското дружество по кардиология

Кардиологът д-р Мирослав Налбантов от „Пирогов“ се нареди сред отличниците на ежегодния изпит по кардиология, организиран от Европейското дружество по кардиология. Той е с най-висок резултат от всички българи, които преминаха успешно изпита тази година. И е един от 20-те с най-високи резултати от всички явили се на изпита. Това му дава възможност да практикува, където реши, в Европа. Но д-р Налбантов продължава да предпочита школата на „Пирогов“ и е категоричен, че остава в България.

„Това е резултат от работата ми в Клиниката по кардиология на „Пирогов“ – казва д-р Налбантов. – Ако не се учех тук, ако не

работех тук, ако мои учители не бяха проф. Мария Миланова, д-р Иван Мартинов, д-р Димитър Валериев и за съжаление вече покойният д-р Константин Стоянов, този успех нямаше да бъде възможен.“

Освен за лекари от страни в Европейския съюз, тази диплома е много желана и от лекари от цял свят. Така д-р Налбантов се състезава с едни от най-добрите млади кардиолози от Близкия Изток, Северна Африка и Източна Азия.

„Много бързо трябваше да реша 120 въпроса, обхващащи клинични случаи, образни методики и най-фините детайли в препоръките на Европейското дружество по кардиология. По време на изпита

нямаш право дори да пия вода“, споделя впечатленията си кардиологът от „Пирогов“. Той изразява своята признателност и към Дружеството на кардиолозите в България, благодарение на които получава възможността да бъде сред участниците.

„С подобни успехи, постигнати от млади колеги, Клиниката по кардиология на болница „Пирогов“ и Дружеството на кардиолозите в България показват, че в България се практикува кардиология на най-високо ниво, следвайки последните европейски препоръки.“ Това споделиха учителите на д-р Налбантов, на които той е признателен за своето постижение. **ДЗБук**

Д-р Мирослав Налбантов

Снимка Пресцентър на „Пирогов“

Програмирай с въображение

Ученици от III до VI клас ще могат да се включат в извънучилищни занимания по проект на Центъра за подкрепа на личностното развитие в Бургас

Стела МАРИНОВА

Ученици от III до VI клас ще могат да се включат в извънучилищни занимания по проекта „Програмирам с въображение – Scratch за малки откриватели“, който се реализира от Центъра за подкрепа на личностното развитие в Бургас. Те ще бъдат разделени в четири групи с по 13 деца – за III, IV, V и VI клас. Обучението ще се провежда по 2 часа седмично с квалифициран преподавател.

Заниманията са безплатни и се финансират по Националната програма „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда“. Курсовете ще започнат на 1 октомври. Подаването на заявления за записване вече е в ход, като след попълването им могат да се занесат на място в сградата на ЦПЛР – Бургас, или да се изпратят сканирани на имейла на Центъра.

„В началото ще положим основите на компютърната грамотност, като разгледаме основните компоненти на компютъра като монитор, мишка, клавиатура и процесор, периферни устройства. Ще научим как да използваме компютъра по безопасен начин и ще проведем практически упражнения за работа с мишка и клавиатура, които ще включват кликане, плъзгане и въвеждане на текст. Изучаване на възможностите на операционна система Windows, работа с изображения, презентации, аудиофайлове и видеофайлове“, обяснява инж. Милена Едрева, ръководител на направление „Информационни и комуникационни технологии“ към ЦПЛР – Бургас.

След това учениците ще направят и първите си стъпки в света на програмирането. Те ще се запознаят с блоковото програмиране чрез платформата Scratch. „Идеята на курсовете, които ще се провеждат в ЦПЛР – Бургас, е децата да се потопят в света на програмирането със Scratch – визуален език, в който кодът се пише с помощта на цветни блокчета. Ще откриваме колко лесно и забавно е да създаваме герои, анимации и игри, докато учим основни програмни концепции

Снимки ЦПЛР – Бургас

В ЦПЛР – Бургас, има и кариерен център, който също изпълнява два проекта по националната програма – за професионално ориентиране и за оборудване на специализиран кабинет

като събития, последователност и логика“, допълва инж. Едрева.

Младите програмисти ще узнаят как героите в игрите „мислят“ и реагират, ще използват условия, цикли и събития, за да създадат интерактивни проекти, игри и анимации.

Ще се научат и как да управляват спрайтове в Scratch. Спрайтовете са графични обекти, които могат да се анимират и програмират да изпълняват различни действия.

Децата ще създават собствени игри, ще развиват уменията си да мислят логически, да решават проблеми и да превръщат идеите си в работещи проекти. А всичко това ще се случва, докато се забавляват.

По проекта в компютърния кабинет ще бъде закупени нови столове и бюра за тринадесет работни места, нови лаптопи за всяко от тях, както и нов лаптоп за ръководителя на групата. Ще бъде осигурен и нов софтуер. Ще се осигурят и два принтера, консумативи и материали за обучението.

„Нямаме голяма база, но се опитваме да я реновираме. Това е начин постепенно да се обнови кабинетите. Националната програма предоставя широки възможности. Благодарни сме, че имаме право да кандидатстваме“, казва Кичка Стефанова, временно изпълняващ длъжността директор.

Тя допълва, че тази година избират това направление, водени

от тенденциите в образованието и интереса на децата към информационните технологии. Освен това целта е всеки от преподавателите в различните направления в Центъра да получи възможност да реновира кабинета си по проект.

Това е седми проект, който Центърът печели по националната програма. Досега успешно са осъществени пет проекта за обзавеждане и оборудване на кабинети по изобразително изкуство, чуждоезиково обучение, музикален кабинет, закупуване на носии и материали за фолклорните формации, на театрално студио и клубовете по рисуване. В ЦПЛР – Бургас, има и кариерен център, който също изпълнява два проекта по националната програма – за

професионално ориентиране и за оборудване на специализиран кабинет.

Преди две години печелят друг проект на стойност 20 000 лв. по НП „Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците“. По него е обзаведен и оборудван съвременен интегриран кабинет „Пей и танцувай с нас“. Проектът е насочен към две основни дейности – първата е осигуряване на подходяща среда за провеждане на занятията на групите чрез обзавеждане и оборудване на кабинет за работа в направление „Изкуства“. Част от средствата са използвани за закупуване на народни северняшки носии за децата от ДФТА „Радост“ с художествен ръководител Димитър Гинов и сценични костюми за вокална група с ръководител Милена Добрева към ЦПЛР – Бургас.

По друг проект оборудват и кабинет за преподаване на английски. Поставена е бяла дъска, софтуер с различни модули, както и учебници на децата. В него се провеждат и часове по анимация, като за целта са закупени и необходимите материали и оборудване. За кабинета по рисуване закупуват както материали за работа, така и литература и художествени албуми, преса за графика.

Нова компютърна техника, различни консумативи и материали бяха закупени и за консултантите по кариерно ориентиране към ЦПЛР – Бургас, които също работят по другите модули от националната програма. По него са обхванати 715 четвъртокласници от училища в Бургаска област, сред които от общините Несебър, Поморие, Айтос и Карнобат. С учениците от начален етап са проведени занятия на теми „Описание на професиите“, „Признаци на групиране на професиите“, „Светът на професиите“, както и професиографски екскурзии и срещи с представители на различни професии.

„Всичките проекти по Националната програма са реализирани по един и същ начин. Закупуваме обзавеждането, учебни материали, компютри за ръководителите. Стаята се подготвя за провеждане на учебния процес от „а“ до „я“, казва още директорката.

Тази година за първи път се проведе официална церемония по връчване на Националните награди за приобщаващо образование. Целта на инициативата, организирана от Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – София-град, е да отличи личностите и образователните институции, които създават подкрепяща среда за всяко дете.

В категория „Директор на приобщаваща детска градина или училище“ за личен принос в процеса на приобщаване е отличена Мария Господинова – директор на 9. ДГ „Липа“ в Стара Загора.

Стела МАРИНОВА

Децата със специални образователни потребности са равни на всички останали и трябва да получат това, което получават и другите, дори и повече внимание и подкрепа от екипа в детската градина. Като ръководител на институцията се старая именно това“, казва пред „Аз-буки“ директорката на старозагорската ДГ „Липа“ Мария Господинова. Екипът се стреми да създаде благоприятна среда за всяко дете, в която то да се чувства щастливо.

Детската градина отваря врати на 15 септември 2023 г. и е най-новата в града. Тя е изградена по Програмата за изграждане, пристрояване, надстрояване и реконструкция на детски ясли, детски градини и училища в периода 2020-2022 г.

В нея могат да се обучават до 120 деца – по 30 във всяка от четирите възрастови групи. Във всяка група има деца със специални образователни потребности. На 12 от тях се оказва и допълнителна подкрепа.

За малчуганите се грижат 10 педагогически специалисти, сред които музикален и ресурсен учител и логопед. От тази есен има двама помощници на учителя, които са назначени по проект „Силен старт“. Те не са част от определена група, а прекарват време там, където има най-голяма нужда.

„Когато видят, че в групата обстановката става напрегната и е по-добре детето да бъде изведено, те отиват с него в ресурсния кабинет. Там е поставена люлка от утроба, в която детенцето може да влезе, да постои и да се успокои. Има шкафче с материали за игра. Всяко от тях се насочва към дейност, която ще му подейства, и започва да се занимава“, обяснява директорката.

За децата със специални образователни потребности

във всяка група е обособен и кт,

в който могат да се усамотят и да се успокоят, ако има нужда. На килимче или в палатка те могат да се отделят от групата, за да не ги дразни шумът.

Преди време ресурсният учител насочва колектива към въвеждането на допълнителната алтернативна комуникация (ДАК) като сравнително нов, но силно подкрепящ метод за комуникация на невербалните деца. Заедно правят табла за подобна комуникация с картинки. Да работят с тях се обучават не само децата с комуникативни

Снимки 9. ДГ „Липа“ – Стара Загора

Флашмоб „Здрави и силни – аз, мама и тати в детската градина“ по проект „Хубаво е в детската градина“

Мария Господинова, директор

проблеми, а всички. Картинките не само се посочват, а всеки се опитва да изговори това, което иска да каже.

Таблата са поставени в помещенията на групите и в дворното пространство. Така във всеки момент невербалните деца могат да покажат дадена картинка, ако имат нужда от нещо. А вербалните могат да я посочат, ако искат да предлагат на другарчетата си да играят заедно или да им кажат нещо друго.

Във всички групи са поставени и аудиопанели като част от допълващата и алтернативната комуникация, за да могат невербалните деца да комуникират с останалите. На тях има пет бутончета и на всяко от тях има картинка и аудиозапис за „здравей“, „дovиждане“, „жаден съм“, „гладен съм“, „ползва ми се тоалетна“. И детето, когато има нужда от нещо, не само показва, а и чува звук. По този начин се предизвиква повторението.

От тази година са въведени и таблети като допълнителен начин на вътрешна комуникация. На Коледния базар се събират средства за закупуването на такъв и за едно от невербалните деца, чиято майка няма финансовата възможност за това. Вече три деца от градината използват таблети за комуникация в градината и вкъщи. Софтуерът за тях е предоставен безплатно за България от УНИЦЕФ.

Директорката споделя, че през миналата година в първа група се обучават две деца, които общуват основно на английски

език. Причината е, че са гледали твърде много детски филмчета на езика. „С помощта на специалистите това се преодоля. Децата започнаха да говорят български и спряха да използват английския“, посочва Господинова.

Тези деца са насочени към допълнителна подкрепа и работа с логопед. Но

дори и деца, които не са на допълнителна подкрепа, имат затруднения заради екраните.

Те проговарят на български, но използват отделни думи и почти не оформят цели изречения.

По наблюдение на събеседничката ми през последните години все повече деца проговарят на английски език. „Родителите ги отглеждат вкъщи пред телевизора и таблета, на които вървят всекидневно клипчета в ютюб. И не им обръщат внимание. Когато тези деца дойдат при нас в детската градина, виждаме тяхното държание, което е близко до това на децата аутисти“, обяснява с притеснение отличената директорка.

Отбелязва, че често по време на семейни вечери в заведенията забелязва малки деца в количка или столче, в чиито ръце има телефон, за да не създават проблеми на родителите. По думите ѝ би било полезно да се реализира национална кампания, насочена към родителите, които да бъдат запознати с последствията от екранната зависимост и по този начин да се намали процентът на децата, които развиват такава.

Във всекидневната си работа екипът на ДГ „Липа“ се старее да създаде приятно място за децата и за родителите. „Искаме да предположим родителите на децата, които са на допълнителна подкрепа. За тях е трудно да приемат, че те им имат нужда от нея. Повечето не искат да си признаят, че има проблем с детето им. Това е като психологическа бариера и не всеки се справя с нея. Понякога е много трудно“,

обяснява директорката.

Дава пример, че миналата година при тях постъпва момиченце от друга детска градина. Тогава специалистите опитват да кажат на майката, но тя категорично отрича, че детето има проблем. „За два месеца успяхме да я убедим с думи, с разговори, с показване на това какви са ефектите от работата на тези специалисти“, споделя Господинова.

Подчертава, че затова трябва да се говори внимателно с родителите и те да бъдат подкрепяни, за да могат да осмислят проблемите, които детето им има.

В някои случаи развитието на дадено дете убеждава родителите на друго в ролята на допълнителната подкрепа. Събеседничката ми разказва за дете с аутизъм, което завършва градината тази година. Първоначално не е можело да стои спокойно повече от 10 минути и започвало да проявява агресия. След продължителна работа с него то започва да прекарва по два часа в градината и да контактува с останалите. След като другите родителите виждат неговия напредък, се убеждават, че екипът на детската градина само може да помогне на техните деца.

Майките и татковците на малчуганите в ДГ „Липа“ са неизменна част от всичко, случващото се в нея. Те идват и четат приказки на децата, за Великден боядисват заедно яйца и месят козунаци, за Коледа правят меденки, за Празника на християнското семейство провеждат състезателни игри. Родителите на децата със специални потребности идват дори по-често и така малчуганите се включват в общите градински празници и в празниците на групите. „Те виждат, че децата им са част от общността на детската градина“, споделя с усмивка събеседничката ми.

Родителите могат да се свържат по всяко време с директорката, ако има някакъв проблем. „Могат да споделят какви са притесненията им, да ги обсъдим съвместно с учителя и да стигнем до решение“, подчертава

Майките и татковците са активни участници в дейностите в детската градина

Господинова.

През пролетта екипът засажда и дръвчета заедно с децата.

В Седмицата на бащата родители също засаждаят череши и други плодни дръвчета. Един от тях се занимава с това и обяснява на децата как да полагат грижи за фиданките. А през 2024 г. благодарение на „Гората.БГ“ всяко дете засажда люляк до оградата на градината.

Старозагорската образователна институция участва и в Националната програма на МОН „Хубаво е в детската градина“. По нея провеждат различни инициативи, насочени към общи спортни активности с родителите.

„Опитваме се да се възползваме от всички възможности, за да направим детската градина все по-приятно и красиво място и децата да не искат да си тръгват“, допълва Господинова.

През миналата година по НП „ИКТ в системата на предучилищното и училищното образование“ поставят във всяка група интерактивни дъски и компютри. Кандидатствали са и по НП „Безопасност на движението по пътищата“ за закупуването на специален килим.

Във всяко от помещенията на групите има и климатизици. За летните месеци са закупили басейни и всеки слънчев ден децата са на плаж. Градината разполага и със самостоятелна кухня и физкультурен салон. За всяка от четирите групи има отделна площадка, като една от тях е с по-ниски съоръжения и е подходяща за най-малките. Преградите между тях са с цветя и храсти.

Децата са чести гости и в училища в града. По думите на директорката по този начин преходът от градината към класната стая е по-лесен. „Децата не са стресирани, че отиват на ново място, в нова обстановка. Когато ходим, те казват: „Аз ще съм в това училище“, отбелязва Мария Господинова.

С редица дейности на открито и закрито училището във Вълчи дол отбелязва своя празник

Дуляна КОЧЕВА

Единственото училище във Вълчи дол – СУ „Васил Левски“, отбелязва своята 145-годишнина с богата програма. „Празникът премина много емоционално. Вълнуващо бе както за учениците и учителите, така и за всички гости. Целият град почувства тази тържественост, която с много любов се опитахме да пресъздадем“, разказва за „Аз-буки“ директорката Марияна Митева.

Още преди изгрев на Еньовден по стара традиция група учители събират билки – с ръце, изпълнени с грижа, и сърца, пълни с обич. „Венците, които изработиха, носеха аромат на надежда и символ на живота, който кипи в това училище вече почти век и половина“, разказва моята събеседничка.

Празникът събира под едно небе поколения възпитаници, учители и приятели на училището – хора, свързани не просто с общо минало, а с усещането за дом, за принадлежност и за споделена мисия.

„Празникът не се роди в един ден – той се тъкмеше и изживяваше цяла седмица. Всеки ден носеше своя смисъл и своя усмивка“, уточнява директорката.

Първото събитие от богатата им тържествена програма по случай празника наричат „Юбилейната седмица – палитра от спомени и мечти“. Ученици изработват цветно пано „145 години училище“, където са послания, въпроси за размисъл, значки и подготвят много изненади за учителите си. А с „Плакат на випуска“ показват с думи и рисунки какво значи училището за тях.

Кръглата маса „Училището – вчера, днес и утре“ обединява различни поколения в един разговор, който вдъхновява и чертае посоки.

Деца със специални образователни потребности и екипът за подкрепа на личностното развитие в училището също се включват в празника с вълнуващото видеопослание „Училището през детските очи“.

Фотоконкурсът „145 години – знание, приятелство, мечти в един кадър“ улавя най-светлите мигове през обектива на ученици и учители, а конкурсът „Училище на бъдещето“ завършва седмицата с вълнуващи стихове, разкази и рисунки – малки мечти, отправени с вяра към утрешния ден.

Под наслов „Празник на знанието, духа и традицията“ тържеството продължава с изнасянето на националното и училищното знаме, след това прозвучава химнът „Мила Родино“, изпълнен от всички присъстващи – настоящи и бивши възпитаници.

„Заедно с колегите бяхме решили тържеството да бъде в двора на училището ни. Идеята бе всички да усетят, че това е празник, а не да има традиционен ученически

145-годишен храм на просветата

Духът на поколения учители и възпитаници на училището във Вълчи дол оживява в музейна сбирка с експонати от 1880 г. до днес

Снимки СУ „Васил Левски“ – Вълчи дол

5-годишният Самуил Тодоров събира с изпълнението си оавиците на гостите на училищния празник

концерт в читалището в града“, обяснява моята събеседничка.

Категорична е, че духът и обстановка, която всички заедно пресъздават, са трудни за преразказване. „Понякога емоцията трудно може да бъде описана. Тя трябва да бъде съпреживяна“, обяснява тя.

В програмата се включват учениците от всички класове. Духовият оркестър и мажоретният състав „Хармония“ към ОБУ „Васил Левски“ в с. Михалич с ръководител Диана Георгиева също отправят музикален поздрав към гостите на тържеството.

След това откриват дългоочаквания „Музей на образованието“ – осветен и благословен като мост между миналото и бъдещето. Тържественото прерязване на лентата е дело на настоящи и бивши директори – Марияна Митева, Димитричка Цветкова и Божанка Иванова, кмета на Вълчи дол Калоян Цветков и председателя на настоятелството Елена Янакиева. „Всичко това е знак на приемственост и признание. Рязането на лентата на музея има и символичен характер, в

подкрепа на „Минало, настояще, бъдеще“, обяснява Митева.

Гостите получават и юбилеен алманах, значка и бисквитка с логото на училището.

Експозицията в Музея разказва историята на училището им – от първите стъпки на просветата в града до наши дни. В нея са включени архивни документи от създаването на школото през 1880 г. до наши дни, учебници, фотографии и лични вещи. Изложени са и стари чинове, дъски, училищни звънци, пособия за писане и за смятане. С всеки изминал ден предметите в музея се обогатяват и се добавя по нещо ново.

За събирането на материалите помагат не само ученици и родители, но и жителите на града. „Всички документи и снимки вдъхват живот на миналото и напомнят на поколенията след тях колко силно винаги е било желанието за знание и напредък тук“, обяснява Митева.

След официалната част училищната сграда и дворот се изпълват със смях, усмивки и много забавление. Празникът продължава с мно-

го дейности на открито и закрито. Учениците от клуб „Готварство“ например изненадват гостите с вкусни хапки, а ароматът на горещи пуканки витае във въздуха.

Възпитаниците от клуба „Магията на химията“ показват удивителни експерименти. А младите спортисти демонстрират истинско майсторство във волейбола, баскетбола и футбола. Музикалните таланти се открояват на специално подготвената караоке сцена, която прераства в енергично зумба парти за малки и големи в училищния двор.

Сред другите активности са игра на шах и творчески кът с приложно изкуство, рисуване на лица и правене на прически. За доброто настроение се грижат и специално поканени професионални аниматори. „Те забавляваха най-малките ни ученици“, уточнява моята събеседничка.

В следобедните часове програмата продължава с празничен концерт. В първата му част взимат участие учениците от I до XII клас и всички техни преподаватели. Включват се и много бивши възпитаници и учители. Сцената оживява с български народни танци, класически изпълнения и впечатляващ варненски танц, представен от преподавателите в училището.

А във втората част на концерта се включват бивши възпитаници и приятели на училището. Специални гости на сцената са фолклорната формация „Изгрев“, които пренасят гостите в ритмите на Шоплука и Северна България с пьстри танци и жива традиция. Адмирации заслужава и 5-годишният Самуил Тодоров, който също излиза на сцената.

Народният певец Иван Петров също е сред специалните гости. Неговият глас се извисява над двора на училището и увлича всички гости в кръшното хоро. Група ФСВ – Стелко, Владо – Багаин Баян, Янимир Петров и Илия Топшков, разтърсват сцената с рокмузика. Китарите забиват мощно, а песните им събуждат аплодисментите на публиката. И не на последно място – ангелският глас на Петя Панева, позната от „Гласът на България“, оставя незабравим отпечатък в сърцата на всички присъстващи. Тя пее

благодарително по време на празника на училището.

„Концертът беше емоционален завършек на вълнуващ ден – празник на знанието, таланта и българския дух. 145 години не са просто история – те са пътека, отпъквана с грижа, мъдрост и любов. Те са стъпките на будители, усмивките на деца, безсънните нощи на учители и мечтите, родени в класните стаи. Те са онази светлина, която тръгва от училището и осветява пътя на всеки, прекрчил прага му“, обобщава директорката на СУ „Васил Левски“ – Вълчи дол.

Разбира се, след празниците и лятната почивка, в навечерието на новата учебна година пред екипа на школото предстоят още много задачи. „Подготовката никога не спира – очаква ни създаването на STEM център „Природни науки“ – пространство, в което науката ще оживее пред очите на децата. Ще обогатим музейната сбирка с още истории, които пазят духа на времето и на нашето училище. И, разбира се, ще продължим с отдаденост да работим за емоционалното и интелектуалното израстване на нашите ученици. Постоянно сме в някаква еуфория и имаме какво да правим за децата, за общността, за бъдещето“, казва Митева.

Очакват през учебната 2025/2026 г. да посрещнат една паралелка в I клас. За съжаление и във Вълчи дол, както и в много други български градове и села от година на година децата намаляват. Много от родителите се преместват в по-големите градове да търсят прехрана за семействата си, а други отиват в чужбина.

Промяна в приема след VII клас обаче няма да имат. По традиция паралелките, които предлагат, са две. Едната е профилирана и е в областта на природните науки, а другата е професионална – „Електронна търговия“.

„След завършване на средното си образование повечето деца се ориентират да продължат образованието си в Икономическия университет във Варна. Затова и развиваме икономическите специалности в училището – за да им дадем уверено начало, стабилна основа и криле за бъдещето“, отбелязва Марияна Митева.

Иво Величков, психотерапевт:

Не децата, а родителите имат нужда от психолог

Съвременното възпитание наложи страха от думите „дисциплина“ и „граница“

Иво Величков е психотерапевт с повече от 20-годишен опит. Завършил е философия в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, психология в Нов български университет и клинична хипноза в Лондонски колеж по клинична хипноза (London College of Clinical Hypnosis).

Дългогодишните му интереси към бойните изкуства, трансвите и медитативни практики и различните системи за самоусъвършенстване го отвеждат до множество различни школи по цял свят – от далекоизточните езотерични общества до западните университети.

Автор е на книгата „Тайните на хипнозата“, която е многократно издавана у нас и в чужбина.

Интервюто взе
Дуляна КОЧЕВА

Г-н Величков, кои са най-честите проблеми, с които идват родителите при вас и търсят консултация за децата си? Истината не е ли, че не децата, а родителите всъщност имат нужда от психолог?

– Родителите масово идват и казват, че не могат да се справят с детето си и то не иска да ходи на училище. А когато попитам колко е голямо, отговарят – на 7, 8 или 10 години. Не мога да си представя по мое време на тази възраст да кажа на майка си или баща си, че не ми се ходи на училище и да не отида. Това е просто немислимо!

Най-общо случайте, с които се обръщат към мен, са две основни групи. Първият е невъзможност детето да се социализира под каквато и да е форма, а вторият е агресивен модел на поведение. В тези случаи родителите си казват – отиваме на психолог, нека той да го оправи. Но това не е акумулатор, за да го оправиш. Хубаво би било да може, но не може.

Според мен децата никога не са имали нужда от психолог, защото възпитанието отменя нуждата от терапия или психологическа консултация. Винаги съм бил на мнение, че работата на родителите е да възпитават. Процесът на възпитание много се различава от процеса на лечение или на терапия. Ако човек стигне до терапевтично лечение, тоест едно дете, ако стигне до специалист, означава, че родителите нещо не са направили както трябва по пътя с възпитанието.

– Можем ли да кажем, че днес е модерно да ходиш на психолог?

– Да, можем! Прието е да се смята, че това е услуга, която трябва да бъде използвана. А истината е, че няма как да помогнеш на дете, дори и всеки делничен ден да ходи на психолог. Това са пет часа на седмица, а какво се случва в останалите 163 часа от седмицата, в които то в по-голямата част е с родителите си?

Ние се възпитаваме от средата, която е около нас. Тя ни формира и тя ни учи. Учим в семейството, учим и в училище. И ако средата в училище или извън семейството не е добра, не е здравословна и не е правилна, то тогава родителите са тези, които трябва да компенсират

вредното влияние отвън.

До навършването на 18-годишна възраст родителят е този, който е основно отговорен за грижата и възпитанието на детето. И в момента, в който се предложи друга алтернатива – например специалист да разреши конкретен проблем, тогава несъзнателно родителите абдикират от тази си функция. Те обикновено си казват: „Ние не сме подготвени, не знаем какво да правим. Нека да го оправи специалистът.“ Тогава някак си проблемът се превръща автоматично в чужд ангажимент, а не наш.

– Не е ли трудно за родителя да приеме това, че именно той не се справя?

– Родителят често очаква специалистът да реши всичко. Но трябва да уточним какво значи „специалист“. Психологията не е точна наука – тя обединява различни школи, автори, подходи. И колкото по-висока квалификация изисква една професия, толкова по-малък процент хора в нея са наистина компетентни.

Ако човек упражнява професия, базирана основно на рутина – почти всички я вършат по сходен начин. Но колкото по-сложна и отговорна е дейността, толкова по-малко специалисти са реално добри в нея.

И когато родителите кажат: „Ще заведем детето на психолог!“, често не си дават сметка дали този човек ще успее да изгради връзка с детето и да му помогне. Някак си априори се приема, че „психологът ще го оправи“, а дори изборът на майстор за ремонт понякога е по-внимателен.

Това е несъзнателна и погрешно оправдана абдикация от родителската роля. Родителите, които не могат да се справят, по-скоро трябва да потърсят съвет – да поговорят с някого, на когото имат доверие, и да помислят какво реално е нужно.

– Можем ли все пак да обобщим кои са най-честите проблеми на родителите днес? Забелязвам, че понякога свободата се превръща в слободия – позволяваме всичко, без да поставяме ясни граници, защото се страхуваме да не отблъснем детето и да не прекъснем емоционалната си връзка с него.

– За съжаление, обобщението не е трудно – то е поколенческа диагноза. Както казахте много точно, децата са разглежани, а родителите

Снимки: Личен архив

отказват да поставят граници.

Всъщност всяко възпитание започва именно с очертаването на граници.

Нашето функциониране в света зависи от уменията ни да разпознаваме къде са границите в отношенията – кога и какво може и кога не може. Ако някой влезе у дома ви без покана, няма да ви е приятно. Ако не знаем как да се държим в колектив, в приятелски отношения или в обществото, ще се провалим.

Съвременното ултралиберално възпитание наложи страха от думите „дисциплина“ и „граница“. Но природата на детето е да търси тези граници. То проверява докъде може и докъде не може да стигне. Понеже няма опит, то няма как само да ги установи.

Нашата задача като възрастни е да показваме кои граници са здравословни и полезни – да кажем: „Не може повече така да се държиш“. Тази роля никой специалист не може да замести.

– Най-общо възпитанието трябва да бъде поставено в рамката на „не прави това, което не искаш на теб да ти правят“?

– Това е аксиомата на човешкото отношение. А и в момента, в който родителите се откажат или детето намери само границите и прави това, което иска, става много лошо. Защото ако ние като родители не поставим и не научим детето на здравословните и правилни граници, то впоследствие животът ще му ги покаже, но по много по-лош и тежък начин. И това обикновено се случва през отхвърляне, през невъзможни от-

ношения, невъзможна реализация, дори през зависимости, затвор и болести понякога.

– Прието е да се смята, че първите седем години са най-важни за възпитанието на едно дете. А какво се случва, ако родителят ги изпусне? Оттам нататък предполагам, че става доста по-трудно да промениш изгубеното време.

– Не, не е невъзможно. Най-тежното обаче е, че колкото повече време минава, толкова по-трудно става. Характерът вече е формиран, а навиците – придобити, в това число и добрите, и лошите. И ако имаме създадени неправилни навици, много по-трудно е да ги преборим, отколкото да създадем нови.

– Тук идва ред на въпрос, който вярвам, че много млади родители си задават. В какви ценности трябва да възпитаваш детето си, при положение че това, на което теб са те учили, днес не е печеливш?

– Днес на семейството му е трудно да се бори с това, при положение че няма подкрепата на обществото. Ако на пръв поглед един модел на поведение не е печеливш, то той по-скоро не е желан модел. Слободията не е изследван модел на поведение от младите хора, но впоследствие си показва недостатъците, тъй като след това идват на терапия.

Дали един модел на възпитание е правилен, или не, зависи единствено и само от резултатите, които дава. В момента при мен и при всички мои колеги на терапия ходят само млади хора. И това не

се дължи на факта, че съм по-възрастен, а просто имаме по-крехко и по-лабилно поколение, което е израснало в дисонанс с ценностната си система.

Днес най-важният въпрос е как се чувстваш. А всъщност това е най-маловажното. Някой може да се чувства зле, като гледа телевизия. Някой може да чувства добре, като гледа телевизия. И всичко това е без значение за реалността.

Общо взето, възпитанието и устойчивостта в живота зависят от това доколко ти се съизмерваш с реалността около теб. Защото ако не я приемеш, ти не можеш да я промениш, не можеш да взаимодействаш с нея.

В момента, в който ти казват, че най-важното нещо е как се чувстваш, тръгваш първо да си оправяш чувствата, след това да си оправиш живота. И всичко това води до безкраен процес на терапия. Защото аз, докато не си оправа чувствата, няма да си наредя живота. Няма да имам успех, няма да имам работа, няма да имам отговорност. Или иначе обратното.

Истината е, че когато се научиш да бъдеш полезен за някой друг, тогава започваш да се чувстваш добре.

– Сега искам да поговорим за друг наболял в последно време проблем – екранното време при децата...

– Колко може да стоиш пред екрана? Това е също търсене на граници. Детето търси тази граница. И ако не му я покажем, то просто вижда, че няма такава. Тук е мястото на родителя да покаже колко е допустимото време пред екрана. Децата няма как да се справят в живота без възпитанието в семейството. И всеки родител трябва да го осъзнае това.

Никой от нас не е подготвен да бъде родител. Всички се учим в движение.

– Добре, а защо се случва така, че преди като че ли родителите не са имали такива трудности като сега?

– Лесните времена раждат слаби хора. Днес наистина живеем в най-лесните времена, най-комфортните времена, които, естествено, доста ни разглеждат. Приемаме за даденост всичко, което получаваме, без да сме го заслужили.

Ако се върнем към темата за възпитанието, проблемът е, че обществото е абдикирало от възпитателната си роля. Ако в дадено общество няма критерии за правилно и грешно или те не се спазват и не се получават съответните санкции при нарушението им, то всичко е загубено.

Много по-лесно е да възпитаеш личност в здраво общество, отколкото да възпитаеш личност в болно общество. Защото помня времената, когато абсолютно всеки непознат имаше право да каже на твоето дете да си вдигне боклука от земята. Тогава имаше подкрепа и от страна на държавата, и на общността. А сега я няма!

Два родни университета в престижна класация

Медицинският университет в София и Софийският университет „Св. Климент Охридски“ са включени в 11-ата годишна класация на U.S. News & World Report. Рейтингът Best Global Universities 2025-2026 включва 2250-те най-добри университета, избрани от над 100 държави. Първоначално висшите училища са включени в списъка въз основа на присъствието им в топ 250 на Глобалното репутационно проучване на Clarivate или на минимален брой от 1250 публикации от 2020 до 2024 г. След това са класирани въз основа на 13 показателя, които измерват техните академични и научни резултати, както и международната им репутация.

Показателите и тяхната тежест, на които се основава подреждането, са глобална репутация в научните изследвания (12,5%), регионална репутация в научните изследвания (12,5%), публикации (10%), книги (2,5%), конференции (2,5%), нормализирано въздействие на цитирането (10%), общ брой цитати (7,5%), брой публикации, които са сред 10% от най-цитираните (12,5%), процент от общия брой публикации, които са сред 10% от най-цитираните (10%), международно сътрудничество – спрямо държавата (5%), международно сътрудничество (5%), брой високо цитирани статии,

които са сред 1% от най-цитираните в съответната област (5%) и процент от общия брой публикации, които са сред 1% от най-цитираните (5%).

Медицинският университет в София събира 38,1 от максималните 100 точки, което му отрежда 1144-а позиция в света и на 355-о място в „Клинична медицина“. В Европа висшето училище заема 400-а позиция.

Софийският университет е класиран на 1226-о място с 36,7 точки. В подреждането за Европа той се намира на 424-а позиция. Най-старото ни висше училище заема 459-о място в света в област „Физика“ и 758-о в направление „Химия“.

Начело в класацията на U.S. News & World Report е „Харвард“ (САЩ) с максимален резултат от 100 точки. В първата десетка влизат от Масачузетският технологичен институт (САЩ) – 97,2 т., „Станфорд“ (САЩ) – 94,5 т., „Оксфорд“ (Великобритания) – 88,3 т., „Кеймбридж“ (Великобритания) – 86,4 т., Университетът на Калифорния - Бъркли (САЩ) – 86,4 т., Лондонският университетски колеж (Великобритания) – 86,2 т., Университетът на Вашингтон - Сиатъл (САЩ) – 86,1 т., „Йейл“ (САЩ) – 86 т., и Колумбийският университет (САЩ) – 85,8 т. **АЗБУК**

Снимка МУ – София

Намалиха таксите за платено обучение

Народното събрание даде възможност и докторантите, които финансират сами следването си, да плащат по-малко

Софийският университет „Св. Климент Охридски“ намали таксите, които трябва да плащат студентите, обучаващи се в платена форма. Това става ясно от

публикуваната на сайта на висшето училище заповед на ректора проф. Георги Вълчев. Заповедта на ректора е от 24 юли, когато Народното събрание одобри на второ четене промени в Закона за висшето образование, с които даде възможност на държавните университети да намалят с до 40 на сто обявените преди близо месец такси за платено обучение, които в някои специалности и висши училища бяха драстично увеличени. Това предизвика не само недоволство и протести сред студенти, но и опасения за загубата на конкурентоспособност на родните висши училища на международния образователен пазар.

Сега народните представители решиха, че размерът на таксите за студентите в платена форма в държавните висши училища не може да бъде по-нисък от 60% от средствата за издръжка на обучението в даденото професионално направление, плюс добавеният размер на таксата за съответното ПН или специалност от регулираните професии. Между двете четения бе променена и формулата за определяне на таксите за платено обучение на докторанти в държавните висши училища. Те вече не могат да бъдат по-ниски от 60% от средствата за издръжка на обучението в даденото професионално направление вместо минимума от 70% досега.

До спешните промени в Закона се стигна, тъй като според действащите преди промените разпоредби в ЗВО таксата за платено обучение бе равна на средствата, които държавата предоставя за издръжката за обучението на един студент в държавна поръчка, плюс таксата, която плаща един обучаващ се в държавна поръчка в съответното направление. Това заедно със значителния ръст в последните две години на държавната субсидия за висшите училища, обвързан и с компонента за качество на обучението, доведе до това държавни университети да вдигнат рязко таксите за платено обучение в някои специалности.

Предложението за подкрепената промяна е направено от председателя на ресорната парламентарна комисия проф. Андрей

Снимка БТА

Чорбанов и група народни представители. Те бяха вносители и на първоначалния вариант за промени в ЗВО, гласуван в пленарна зала на първо четене, които предвиждаха таксите за студентите в платена форма да бъдат не по-ниски от 75% от средствата за издръжка на обучението, плюс таксата за съответното ПН или специалност. А разпоредбата за докторантите в платена форма се запазваше.

Тогава от Съвета на ректорите се обявиха за намаление на размера на таксите за платено обучение в държавните университети до 60% от средствата за издръжка на обучението, което ще им осигури повече гъвкавост при определянето на сумите за обучение в различни направления и специалности.

С гласуваните промени в ЗВО народните представители решиха още студентите, приети за обучение срещу заплащане до учебната 2024 - 2025 г. включително, да заплащат такси за срока на обучението си в размер, определен от висшите училища в съответствие с промените в ЗВО, като размерът им не може да бъде по-висок от 20% от определения за учебната 2024 - 2025 г.

Сред промените в одобрения законопроект е и възможността за встъпване на нов работодател в правата и задълженията по сключен договор за обучение на студент, чието следване се финансира частично или изцяло от държавата срещу задължение същият да постъпи на работа при работодателя за определен срок след завършването си.

Народните представители подкрепиха и още една промяна в ЗВО. Тя предвижда влизането в сила от началото на академичната 2025-2026 г. на разпоредбата

за безплатно второ висше образование по държавна поръчка на студенти и докторанти в защитени специалности и специалности от приоритетни професионални направления, въведена наскоро с промени в ЗВО („Държавен вестник“, бр. 51, 24 юни 2025 г.). Тогава в текста бе записано, че разпоредбата влиза в сила от 1 януари 2026 г.

По време на дебатите в зала министърът на образованието и науката Красимир Вълчев посочи, че със законопроекта се решава спешен проблем и че е необходимо да се обсъди траен механизъм за индексация на таксите за платено обучение в държавните висши училища. Според него не трябва да се фиксира точно число, а да се намери обосновано решение, обвързано с ръста на средната заплата и на инфлацията.

„Ще търсим и по-трайни решения в Закона. Те няма да засегнат единствено въпроса за таксите, но и други теми. Например регламентиране на концепцията за споделени ресурси между висшите училища, въпросът за тригодишна бакалавърска степен, както и практическото обучение“, посочи министър Вълчев.

За подготовката и приемането на нов модел на финансиране на висшите училища се обяви и председателят на Съвета на ректорите проф. Милена Темелкова.

„Темата е застъпвана от Съвета на ректорите от години. За съжаление, никой не се вслуша и достигнахме до тази ситуация, в която имаме непосилни такси за студентите в платена форма на обучение, което всъщност е резултат от този модел на финансиране, който вече не отговаря на реалностите на българското висше образование“, коментира тя пред Нова тв. **АЗБУК**

Промяна в Софийския университет

С нова заповед на ректора на Софийския университет се определят таксите както за новоприетите в платено обучение за ОКС „Бакалавър“ и ОКС „Магистър“ за академичната 2025-2026 г., така и за приетите досега студенти.

Обявените такси за платено обучение в Софийския университет предвиждат новоприетите бъдещи физици да плащат 9608 лв. годишно в реговна форма на обучение вместо обявените наскоро шокиращи 26 690 лв. В математическите дисциплини таксата ще струва 6963 лв. вместо 19 000 лв., а в химическите пада на 10 212 лв. от първоначалните 28 366 лв. Първокурсниците в специалност „Медицина“ ще заплащат 9327 лв. вместо 15 546 лв., а във „Фармация“ – 7858 при първоначално обявени 13 097 лв.

В педагогическите специалности таксата за първокурсници е 4318 лв., а в „Педагогика на обучението по...“ – 3755 лв. Бъдещите историци ще плащат по 4152 лв., изучаващите психология – 3802 лв., а „Право“ – 4023 лв. За повечето филологически специалности таксата е 5338 лв., а за биологически науки – 8199 лв. Обучението по информатика и компютърни науки ще струва 7503 лв.

Приетите до и през отминалата академична година студенти в платена форма, които продължат да учат физически науки, ще плащат годишна такса от 9562 лв., в химическите науки – 9419 лв., в „Математика“ – 8232 лв., в „Медицина“ – 10 458 лв., във „Фармация“ – 9725 лв. В „Педагогика“ таксата е 2934 лв., в „Педагогика на обучението по...“ – 3700 лв., в „История“ – 3174 лв., в „Психология“ – 3030 лв., в „Право“ – 3258 лв., в биологическите науки – 5623 лв., в информатика и компютърни науки – 5645 лв., във филологиите – от 3317 до 4529 лв.

Новоприетите студенти в платено обучение в ОКС „Бакалавър“ и „Магистър“ след средно образование трябва да заплатят таксата за обучение до 1 октомври 2025 г.

Приложение за уверени майки

Един от най-щастливите моменти в живота на жената може да бъде помрачен от съмнения и чувство на тревожност

На тазгодишния форум „Наука за бизнес“ доц. д-р Стоянка Черкезова от Института за изследване на населението и човека при Българската академия на науките представи проекта „Мъмфигънт“ (уверена майка). Той е насочен към периода на майчинството – един от най-щастливите моменти в живота на една жена. Но това не означава, че тя не изпитва тревожност, стрес, съмнения дали се справя добре като майка. И когато се опита да сподели това нещо, много често ѝ казват „Ама защо се лигавиш? Стегни се! Баба ти пет деца е отгледала и на нивата е копала“ и така нататък. Това я кара да се чувства сама и неразбрана. А всъщност има нужда от подкрепа. В здравеопазването у нас на практика психологичната помощ не е покрита, а психотерапията много често е скъпа. Майките могат да се допитат до интернет, но ще получат информация, която не е надеждна. Един от проблемите е, че много от наличните проучвания са написани на сложен академичен език. Затова екипът от учениците по проекта селектират част от тях, правят собствени изследвания и захранват изкуствен интелект, който да разговаря с майката. Крайният продукт ще е приложение, базирано на изкуствен интелект и захранено единствено с научни изследвания, което предлага нормализация на емоциите, стратегии за справяне и истории на други майки. И когато се открие някакъв по-сериозен проблем, майката ще бъде насочвана към специалист от практиката.

Зина СОКОЛОВА

Идеята за приложението идва от жена със собствен бизнес, която е минала през един доста тежък период на следродилна депресия. След няколко срещи с учениците представителите на бизнеса разбират, че ако искат да направят нещо качествено, трябва да ползват научни изследвания и достоверна информация, защото иначе рискът за психичното здраве на майките е много голям. Става въпрос за чувствителна тема и за да се минимизира рискът, е добре това, което се предлага като информация на майките, да бъде достоверно, научно обосновано, да почива на реално доказани факти.

„Освен това нашата гледна точка като учени е, че когато подхождаме към индивидуалните случаи, тоест на микроравнище, е добре да отчитаме личния и културен контекст, в който живее майката – подчертава доц. Черкезова. – И веднага давам пример – можеш ли да препоръчаш подкрепа от партньор на самотна майка. Важен е и културният контекст, начинът, по който се възприема разпределението на ролята в рамките на семейството. Кое задължение поема майката, кое поема таткото? Доколко традиционно, модерно или постмодерно е виждането за родителството? Това са важни въпроси, които на пръв поглед изглеждат извън темата за психичното здраве, но те са взаимосвързани с него.

Психичното здраве може да обхваща не само състоянието на майката и това как тя вътрешно преживява нещата, казва ученият. То включва социалната подкрепа през партньора, през близки и се определя от тази социална подкрепа в много голяма степен. Тоест, не може да се изключат социалният контекст, ценностите и културният контекст, личната ситуация. По тази причина е много важно, когато се правят или ползват изследвания, те да бъдат

насочени към определени групи от населението, в случая определени групи от майки. Ако се търсят решения в дълбочина или стратегии за справяне, е добре да се използват изследвания за всяка от тези множество подгрупи.

Работата на учениците в рамките на тази инициатива е да подберат изследвания, да ги верифицират и след това да се подготвят текстове на разбираем за майките език. Учениците тестват продукта, дават обратна връзка, идеи за подобрене.

Оказва се, че в България има много малко проучвания по темата. Освен това са много тясно ориентирани към малки сегменти от майките или пък към някаква част от темата за психичното здраве. Но няма една комплексна картина, върху която да се стъпи. Добре е в някакъв следващ етап, за да бъде добър продуктът, той да бъде захранен с данни, които са за България. Затова учениците разработват анкетно проучване, насочено към майки на деца между нула и седемгодишна възраст. Основният период, който интересува учениците, е до три години на детето. Изследват се разнообразни теми – наличие на депресивни симптоми, на симптоми, свързани с тревожността, стреса, дистреса, увереността като майка и вина, връзката с другите, с партньора и с детето, връзката със себе си и как майките се справят с трудностите.

Може да има различни степени на депресивност, които варират по интензивност.

Следродилната тъга, която по принцип засяга 85% от майките,

се проявява с чести смени на настроението, безпричинен плач. Това може да се случи в периода непосредствено след раждането и не трае много дълго време. Затова, въпреки че засяга огромен дял от майките, все пак това е състояние, което е много по-лесно преодолимо.

Но има състояния, свързани със

Снимка: Личен архив

Доц. д-р Стоянка Черкезова

стрес и дистрес, с различни варианти на тревожност. Най-крайните варианти са генерализирано тревожно разстройство, обесивно-компулсивно разстройство, депресия и дори депресивна психоза.

Учениците не искат проучването да бъде насочено само към негативните страни на майчинството, защото това е един от най-щастливите периоди в живота на една жена. Затова са включили въпроси не само за трудностите, но също така и за щастливите моменти, за тяхната удовлетвореност като майки. Силно ги интересува връзката между всички тези състояния и промяната в намеренията за деца.

„Тоест, имаме хипотеза, че влошеното психично здраве, начинът, по който майката изживява майчинството, смяната на идентичността, на новата роля на майка може да повлияе върху последващите ѝ намерения да има второ дете, трето и т. н.“, категорична е доц. Черкезова. Минимумът, към който са се насочили учениците, е да интервюират хиляда майки. Това не е представително проучване, но е достатъчно мащабно, за да се направят някакви изводи по отношение на рисковите фактори за възникването на едно или друго състояние.

„И, разбира се, тъй като обхващаме групата майки с деца от нула до седем години, ще видим дали има поколенчески разлики, както и разлики в зависимост дали

майката има едно, две, три деца – казва доц. Черкезова. – Данните ги събираме до десети септември тази година. Проучването се провежда онлайн, така че всяка майка с дете между нула и седем години е поканена да се включи. Имаме и амбицията да предизвикаме обществен дебат по въпроса за трудните страни на майчинството в първите години на отглеждане на детето. Затова трябва всичко да бъде подкрепено с данни. Искаме да повдигнем този дебат, защото смятаме, че могат да бъдат разработени политики за този период на майчинството, които да подпомогнат както самите майки, така и техните семейства.

Неправилно е да се отделя благополучието на детето от благополучието на майката.

да се отделя детското здравеопазване от майчиното,

Редица изследвания показват, че благополучието на майката има значение както за благополучието на детето, така и за благополучието на цялата семейна единица. Освен това тези майки отглеждат нашия бъдещ човешки капитал. За нас като общество е важно да имаме качествени кадри след петнадесет, след двадесет години, защото нашето общество остарява. Кадрите и без това намаляват. Трябва да търсим увеличаване на

заетостта, другият вариант е увеличаване на производителността, но това не може да стане с хора, които имат психични проблеми.“

По света се правят надлъжни изследвания, в които участниците се следят за продължителен период. Те показват, че деца, чиито майки са имали проблеми, свързани с психичното здраве, са застрашени от това да развият определени поведенчески проблеми в зряла възраст. Дори има изследвания, че психичното здраве на майката влияе върху физическото развитие на нейното дете, върху растежа, включително и върху килограмите на детето.

Вече има софтуерен продукт, т. нар. бета версия, която трябва да се тества, включително от майки. Разговорите имитират разговор с истински човек, с истински психолог и са в по-свободен вариант.

В момента се изгражда и мрежа от доверени психотерапевти. Но това е процес, който изисква време, разговори и селектиране, за да може да бъдат подбрани наистина добри специалисти и средата да бъде сигурна. Когато приложението препрати майката към специалиста, тя може да си уговори час, ако реши.

„Изрично бих искала да подчертая, че приложението е инструмент за обучение и самообучение – подчертава доц. Черкезова. – То не може да замести психотерапевтичната помощ и никой не бива да очаква това. Освен това майката може да няма нужда от такова нещо. Тя може да има нужда просто от един хубав разговор и някой да ѝ каже: Не си сама. И други майки преживяват същото.“

На други места, включително и в България, има видеокурсове за майки. Но

няма такъв тип приложение, в което жената свободно да зададе въпроси и да получи свободен отговор.

Има подобни приложения в други страни, но те са общо за психичното здраве и не успяват да се задълбочат в специфичните теми за майчиното психично здраве.

Засега не е осигурено необходимото финансиране на проекта. Трябват инвеститори, но в България те са малко скептични към т. нар. начинания „преди засяване“ (pre-seed), които все още не са излезли на пазара. В чужбина не е точно така, но екипът иска да започне от България.

„Получихме доста награди по пътя дотук – казва доц. Черкезова. – Спечелихме безплатен достъп до суперкомпютър, за да обучим моделите си, който е в Австрия, пространство и услуги в София Тех Парк, където можем да работим. Също абонамент за Гугъл, който ни дава кредити, необходими за приложението, за да работи с Гугъл устройства и в операционната система „Андроид“, малка парична награда за женско предприемачество под формата на инвестиция от „ДЕА Акселерейт“, както и редица други награди, за които сме благодарни. Това ни стимулира да продължим.“

Истински събор с хора и песни на мегдана

Първият фестивал на българските фолклорни състави от чужбина огласи Велико Търново

Петя НИКОЛОВА

Да си спомним едновременно съборите. Които събираха възрастни и деца на мегдана. Виеха се хора, пееха се песни, чуваше се музиката надалеч и до ранни зори.

Ето това се случи във Велико Търново. Три дни хората пяха и се веселиха.

Старата ни столица предостави родна сцена за среща и изява на българските фолклорни състави в чужбина. Фестивалът, в който родни формации показаха умения за радост на жителите и гостите на града, се проведе в периода от 23 до 25 юли като част от 27-ото издание на традиционния вече Международен фолклорен фестивал във Велико Търново.

Заслужено признание получава главният организатор – Асоциацията на българските фолклорни състави в чужбина (АБФСЧ), както и партньорите – Изпълнителна агенция за българите в чужбина (ИАБЧ) и Националната секция на ЦИОФФ за България.

Заредени с желанието да подкрепят българите в странство заради тяхната отдаденост, постоянство и любов в популяризирането на фолклора ни, инициаторите на Фестивала полагат усилия и успяват да стигнат до реализацията. Събитието се открива на 23 юли в село Арбанаси, като участниците са формации и индивидуални изпълнители от Италия, Германия, Франция, Унгария, Дания, Швеция, Румъния и Аржентина.

Вдъхновението за форума идва от пътуващия събор, озаглавен „На мегдана на другата България“.

През последните 10 години те представят нашия фолклор по света.

Във Велико Търново пристига и Фолклорен ансамбъл „Лазарка“ от Мюнхен, основан от хореографа Белчо Станев още през 1991 година и един от първите, представящи българската народна култура в чужбина. През 2026 г. именно ансамбълът ще домакинства 11-ото издание на пътуващия събор „На мегдана на другата България“, което ще бъде в Мюнхен.

От Асоциация на българските фолклорни състави в чужбина представят на интернет страницата си гостуващите състави, като разказват повече за създаването и постиженията им.

Сред тях е и Българският танцов клуб „БГ Фолк Ритми“ – единствената родна фолклорна група в чужбина, съставена от танцьори от две съседни държави – Дания и Швеция. Тя включва над 50 танцьори от Копенхаген и Малмьо, което я прави най-голямата фолклорна българска общност в Скандинавието и една от най-големите в Европа. „БГ Фолк

Снимки Асоциация на българските фолклорни състави в чужбина

Две потомки на Георги Бенковски – Бояна Илиева и Радина Росенова, изнасят беседа в Етъра

Ансамбъл „Лазарка“ от Мюнхен, Германия

Ритми“ е един от учредителите на Асоциацията на българските фолклорни състави в чужбина, а ръководителят на клуба Николай Стоянов дълги години е член на Управителния съвет.

Със своята интересна лична история присъства във Велико Търново гостуващата изпълнителка от Аржентина Ерика Мариана Пералес, популярна като Еру. Корените на момичето са от българската диаспора в Аржентина, град Комодоро Ривадавия. Еру е координатор по танци в най-южната българска асоциация в света – „Кирил и Методий“, ръководи танцовите групи за възрастни и деца, както и музи-

калната формация „Орфей“, в която пее и свири на тъпан.

Влюбена в българския фолклор, чиято емоция я докосва преди повече от 20 години, Еру твърди, че нейното сърце принадлежи на Родопите. Затова още на откриването на Фестивала в старопрестолния град тя изпълнява акапелно песента „Излез е Дельо хайдутин“, като комбинира български и аржентински вокални мотиви.

По време на втория ден от Фестивала на българските фолклорни състави от чужбина гостите имат възможност да присъстват на беседа в Регионалния етнографски музей на открито „Етъра“.

Изнасят я две потомки на Георги Бенковски – майка и дъщеря, Бояна Илиева и Радина Росенова. Те представят картините си с шевици от колекцията „Род“, напаметяйки, че в тях са закодирани българската идентичност и сила. „Бояна и Радина не просто говориха. Те ни

припомниха защо е чест да си българин.

И защо не трябва да чакаме празник, за да го покажем“, споделят организаторите.

В горещия юлски ден, последен за Фестивала, пред паметника на Асеновци и на площад

„Майка България“ се извиват големи български хора. Чрез тях участниците отдават уважението си към един от символите на град Велико Търново, както и почитта си към майка България и показват, че без значение къде се намират по света, имат само една Родина и това е майка България.

„Всичко мина много добре като за първо издание въпреки високите температури и организацията от разстояние предвид факта, че всички живеят в чужбина – казват за „Аз-буки“ Николай Стоянов – директор на Фестивала, и Радослава Недялкова – председател на Асоциацията инициатор. – Успяхме да се насладим на един от концертите на Международния фолклорен фестивал, който завърши с участието на великолепия ансамбъл „Пирин“. След концерта се събрахме на панорамната тераса на „Царевец“, откъдето

специално за участниците във Фестивала се излъчи спектакълът „Звук и светлина“.

Разбира се, най-очакваното събитие беше представителният концерт на 25 юли на сцената на изпълнения до краен предел Летен театър в парк „Марно поле“. Всички състави се представиха с целите си програми и показаха творчеството си пред българската публика.“

И докато 27-ото издание на Международния фолклорен фестивал заразява с пищните, цветни и самобитни танци от цял свят, присъстващите на първото издание на Фестивала на българските фолклорни състави от чужбина го определят като празник на българския дух, който преминава с вълнение, гордост и сълзи в очите.

Организаторите Николай Стоянов и Радослава Недялкова откровено признават, че биха искали събитието да има дълъг живот:

„Тепърва ще мислим за следващото издание, но определено както ние – АБФСЧ, така и нашите партньори – ИАБЧ и ЦИОФФ – България, имаме желанието този Фестивал да стане традиционен и евентуално ежегоден, като дори и да не се провежда на едно и също място в България, ще бъде все пак в родината. Само така ще даваме сцена на все повече български фолклорни състави от Европа и целия свят, и ще им предоставяме възможност не само да се представят пред българска публика, но и да създават повече контакти както помежду си, така и с местни клубове, ансамбли и любители на фолклора, с местни организации като читалища, общини, а на национално ниво – институции и държавни органи, с които заедно да търсим начин как бихме могли да си бъдем още по-полезни в бъдеще.“

Участниците

Фолклорни състави:

1. Фолклорна певческа група „Нашенци“ – Милано, Италия
2. Фолклорна певческа група „Бели рози“ – Пескара, Италия
3. Фолклорен ансамбъл „Мартеница“ – Будапеща, Унгария
4. Фолклорен ансамбъл „Лев“ – Рим и Колифери, Италия (камерен състав)
5. Фолклорен ансамбъл „Лазарка“ – Мюнхен, Германия
6. Български танцов клуб „БГ Фолк Ритми“ – Копенхаген, Дания & Малмьо, Швеция
7. Фолклорен танцов състав „Гайтани“ – Бордо, Франция (камерен състав)
8. Фолклорен ансамбъл „Луди Млади“ – Монпелие, Франция (камерен състав)
9. Фолклорен ансамбъл „Българче“ – Винга, Румъния

Индивидуални изпълнители:

1. Марина Папахристу (певица) – Есен, Германия
2. Ерика Паралес (певица) – Комодоро Ривадавия, Аржентина

Проектът „Българската литература за деца и юноши XX – XXI в.“, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ и реализиран в Института за литература при БАН, е посветен на проучването на художествени текстове за деца и юноши от български автори, на архивни материали и критическа рецепция. Включва и издирване и дигитализация на български периодични издания за деца и юноши, които не са били показвани в интернет до този момент.

От седмица насам сайтът на проекта, подготвен в продължение на три години, е вече публичен и може да бъде разгледан на адрес bglitdetska.ilit.bas.bg. Днес разговаряме с доц. Александра Антонова от Института за литература при БАН, за да ни разкаже повече за работата по мащабния проект.

Мая ПАДЕШКА

Акцент в работата на проекта е проучването на архивни документи и представянето им на сайта в галерии и колекции: снимки, ръкописи, лични библиотеки, лични документи, кореспонденция и много други, придружени със съответните метаданни, разказва за „Аз-буки“ доц. Александра Антонова. Сред основните проектни цели е и цялостното и изчерпателно представяне на критическата рецепция на литературата ни за деца и юноши, което освен систематизиращи и аналитични интерпретации на художествените текстове формира и собствена история в поколенията.

Сайтът по проекта е създаден изцяло с научна и образователна цел. Освен за ценители, ученици, студенти, преподаватели и изследователи, със своето богато дигитално хранилище сайтът несъмнено ще бъде от полза и в работата на българските училища в чужбина, предоставяйки им богата информационна среда.

Той поддържа в персонални профили богатата библиотека от книги за деца и юноши на български писатели предимно от XX век. Целта му е да обхване не само първи, но и последващи издания, реконструирайки живота на книгата като текст и илюстрация.

„До този момент в дигиталната библиотека са експонирани 815 книги с художествени текстове, 27 книги и 65 статии с критическа рецепция от различни поколения изследователи, както и 63 нови научни разработки, сред които и книга с анкети със съвременни автори“, обяснява доц. Антонова. Тя посочва, че публикуването на изданията е съгласувано с писатели и илюстратори или с техни наследници, което разширява на свой ред популярността на инициативата.

На сайта са публикувани и течения на български периодични литературно-художествени издания за деца и юноши. Всичко това е възможно благодарение на сътрудничеството с университетските библиотеки на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, на регионалните библиотеки на Велико Търново и Стара Загора, както и на Централната библиотека на БАН. Дигитализирани са и годишници на списанията: „Искрици“ (1946), „Надежда“ (1900), „Картинна галерия за деца и юноши“ след 1915, „Изгрев“ (1919 – 1921), „Рилски

шепот“ (1936 – 1941), „Ученически другар“ (1898), „Зеница“ (1910 – 1911), „Училище“ (1870 – 1876), „Пчелица и ред книжки за децата“ (1871), „Звездица“ (1930 – 1932).

Особено важна изследователска цел на проекта е проучването,

дигитализирането и систематизираното представяне на архивни документи,

което резултира в множество архивни колекции – подредени, както и книгите, в профили по автори.

„До този момент в сътрудничество с Националния литературен музей и Дома музей „Ангел Каралийчев“ по проекта са дигитализирани и експонирани в сайта над 8000 копия на архивни документи от различен характер – ръкописи, спомени, кореспонденция, лични документи, снимки и много други“, посочва моята събеседничка.

Във връзка с проекта учените провеждат и редица други събития. Сред тях са както научни, така и методически ориентирани – конференции, семинари, творчески работилници и срещи с писатели.

„Централно научно събитие през първия етап беше Националната конференция с международно участие „Пътят на българската литература за деца и юноши“, проведена през 2022 г., а през втория – кръглата маса на тема „Съвременната българска литература за деца и юноши“ от април 2025 г., която поради големия брой заявки за участие се превърна на свой ред в научна конференция“, обяснява доц. Антонова.

Участие във форума взимат представители на различни образователни, научни и артистични организации от различни области – литературоведи, педагози, методисти, психолози, библиотекари, архивисти, писатели, илюстратори и куратори.

Научната среща структурира интердисциплинарен подход към съвременния български текст за деца и юноши, като изследва неговата

социология, естетика, история, фолклор, методика, илюстрация и битие в дигиталния свят.

Проектът изследва изключително голям корпус от текстове – художествени и литературнокритически, от различни времеви периоди. Това разнообразие е представено и по време на проведената кръгла маса „Съвременната българска литература за деца и юноши“. Литературнокритическият курс обхваща няколко периода в литературния процес на XX и XXI в. – от текстове на класиците Ангел Каралийчев, Дора Габе, Ран Босилек, Константин Константинов, Чичо Стоян, Елин Пелин, Емилиан Станев и на по-малко познатите като автори за деца Фани Попова-Мутафова и Вера Балабанова, през периода на Народната република с разнокалибрен поток от автори и издания, към вече оформящото собствени поколения съвремие на литературата ни за деца.

„Преходът към естетически особености и явления в новите български текстове бе осъществен чрез ярки сравнителни прочити с различен профил: както между български автори от различни периоди: Ангел Каралийчев, Весела Фламбурари и Емил Манчев, така и между автори от различни поколения и националности: Емилиан Станев, Светослав Минков, Елисавета Багряна, Валери Петров, Веса Паспалеева, Детелин Вълков, Мая Дългъчева, Красимир Дамянов, Марин Трошанов, Милен Халъов, Астрид Линдгрен, Оскар Уайлд, Антоан дьо Сент-Екзюпери, Марлен Хаусхофер“, казва тя.

По думите ѝ анализите открояват естетически явления в съвременния жанр на приказката – фентъзито, в модерно стилизирания авантюрен роман, дори в съвременното стилизирано (адаптирано за деца) светещо житие.

Панорама на автори имена, издателства, тематични, художествени и жанрови тенденции създават детайлните класации на фондация „Детски книги“ („Бисерче вълшебно“), Детския център на Столична библиотека и филиал „Славейче“

на РНБ „Петко Р. Славейков“ – Велико Търново.

Интерпретацията на отделни произведения, както и панорамните обзори въвеждат в работата на форума и дейността на редица български издателства, обобщени в три периода – възрожденски и поствъзрожденски, период на НРБ и съвременен.

Другата голяма тема в работата на форума е илюстрацията на детската книга. Тя въвежда дискусията в различните „епохи“ на визуалната интерпретация и рецепция, кореспондирайки с темата за новите визуални решения в оформлението на съвременното издание за деца. Визуалната адаптация на текста включва и сценичната чрез подходите на образователния куклен театър с неговите както естетически и педагогически, така и терапевтични възможности.

На форума присъства и една от големите теми на нашето съвремие –

четенето и отношението към него в свят на дигитална трансформация.

„Сред водещите теми в презентациите беше именно битието на книгата за деца и юноши в дигиталния свят. Става въпрос за практиките в мултиплатформеното битие на книгата и форматите на „новото четене“ като дигитален, интерактивен, хибриден, включването на аудио- и визуални техники на експониране на съдържанието, включване на добавена реалност, компютърни игри, приложения и уебсайтове“, посочва доц. Антонова.

Тя обяснява, че новите формати са представени с воля да бъдат правилно преценени ползите и рисковете, за да бъдат създадени успешни подходи в стимулирането на четенето чрез възможностите на детето да се превърне в съавтор и автор.

„Представянето на новите фор-

мати на книгата естествено се свързва и с една от главните теми на форума – грижата за четенето в днешния свят и възможностите за неговото стимулиране“, допълва тя.

Като друг успешен подход заедно с творческо четене чрез дигиталните формати определено е писането по трудни теми, което отразява една затихнала в последните десетилетия социокултурна тенденция на запознаване на децата с проблемни явления на битието.

Сред обсъжданите подходи за поощряване на четенето е и проектът „Препоръчай ми книга“, който се заражда в дискусията по време на Втория салон на съвременната българска литература за деца и младежи, провел се във Флоренция в края на 2024 г. с активното участие на преподаватели в българските училища в чужбина.

Проблематизацията на четенето обаче въвежда органично три подхода: психологически, методически и педагогически. „Методическото направление се профилира в наблюдения върху предимствата от интелектуалното пребиваване на децата в съвременен художествен свят, в който учителът е умел фасилитатор“, казва моята събеседничка. По думите ѝ преподаването на литература за деца е ситуирано и анализирано на различни възрастови и образователни нива, включително и в сферата на висшето образование: от детската градина със собствена библиотека през приобщаването на учениците от предучилищна възраст и начален етап към литературните творби и големия им образователен потенциал, през предизвикателствата при структурирането на съвременната читанка, до интерактивните подходи в преподаването на съвременна българска литература за деца и юноши на студенти в образователната степен „бакалавър“.

Педагогическият дискурс обособява и спорни явления от ценностен и езиков характер в съвременния текст за деца.

Снимка: Личен архив

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ
1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGSF

Национален седмичник
за образование и наука

АЗ-БУКИ
ISSN 0861-3990

Редактори:
д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg
д-р Диляна Кочева
d.kочева@azbuki.bg
Стефа Маринова
s.marinova@azbuki.bg
Боряна Трайчева
b.traycheva@azbuki.bg
Павла Котова
p.kotova@azbuki.bg

Графичен дизайн:
Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg
Петър Владов
p.vladov@azbuki.bg

Стилист-коректор:
Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

Фоторепортер:
Олег Попов

**РЕКЛАМА И
РАЗПРОСТРАНЕНИЕ:**
izdatelstvo.mon@azbuki.bg

КОРЕСПОНДЕНТИ В СТРАНАТА:

Белене – Ралица Господинова
088 7418349

Варна – Розалина Димитрова
088 339920

Велико Търново – Здравка Маслянкова
088 6653255

Видин – Борислава Борисова
vidinstar@gmail.com

Ловеч – Жанина Илиева
087 7209597

Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712

Смолян – Ангел Добриков
088 9703271

Кюстендил – Северина Димитрова
089 5789515

Шумен – Светлана Крумова
srkrumova@gmail.com

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:
Диляна Кочева

Предпечатна подготовка:
НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива
на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат
Авторските права на публикуваните
текстове и илюстрации са
собственост на вестника

**НИОН „Аз-буки“ издава
научните списания:**

„Български език и литература“
„Чуждоезиково обучение“
„Математика и информатика“
„Педагогика“
„Професионално образование“
„Философия“
„Стратегии на образователната
и научната политика“
„История“
„Обучение по природни науки
и върхови технологии“

От семената до храната

Столичното 104. ОУ „Захари Стоянов“ изгражда
училищна зеленчукова градина

Петя НИКОЛОВА

Засега разполагаме само с разсад на домати“, казва с усмивка Стилиана Тодорова. Член на Училищното настоятелство, което е главният инициатор на създаването на зеленчуковата градина, Стилиана уточнява, че предвиждат да посадят и билки, както и други зеленчуци, но естествено се съобразяват със сезона.

Пространството зад физкултурния салон на 104. ОУ в кв. „Гоце Делчев“ в София вече е почистено, а в проектирането на градината и подготовката се включват учители, родители и доброволци.

Инициативата на Училищното настоятелство получава подкрепа от екипа на образователната институция, Сдружение „Горичка“ и район „Триадница“. Проектът се финансира от Столична община – Програма „Европа“ 2025, и успява да привлече инженери, еколози, експерти по градско земеделие, а за ограждането на 10 лехи организаторите призовават: „Ако имате дърводелски умения, дори да са любителски, не се колебайте да се включите!“

„Надяваме се да имаме повече доброволци и ентузиастични, макар че сме в разгара на лятото – споделя за „Аз-буки“ Стилиана, която е и съосновател на Сдружение „Безопасни детски площадки“. – До 15 ноември трябва да сме приключили с всички дейности: освен с изграждането на градината, със засаждането и интегрираните уроци. Все пак всичко сме планирали много добре и ще успеем!“

Училищната зеленчукова градина ще заеме неголяма площ от дво-

Снимки: Училищното настоятелство

Екипът на Училищното настоятелство

Зеленчуковата градина трябва да е готова наесен

ра, като се предвижда изработване на малък парник за отглеждане на разсад и конструиране на система за напояване с дъждовна вода.

Фактът, че директорът на 104. ОУ Даниела Николова е с профил „Химия и опазване на околната среда“, вероятно тежи, защото училището има традиции в грижата

за природата. Потвърждава го и Габриела Бошнакова, организатор стопански дейности:

„Редовно обогордяваме училищния двор, имаме редица инициативи, свързани с околната среда, а всяка година за Деня на Земята децата засаждат цветя – казва Бошнакова. – Бъдещият ни

STEM център, който е в процес на изграждане, също е с екологична насоченост. С идеята за създаване на градината искаме децата да могат да проследят развитието на зеленчуците и пътя на храната от градината до масата. Да се научат да се грижат. Това не е първата ни инициатива в тази сфера.“

От Училищното настоятелство и екипа на 104. ОУ се надяват, че като обогатяват познанията на учениците за здравословен начин на живот, като ги включват в грижите за зеленчуците, ще подпомогнат и борбата с ранното затлъстяване.

От Сдружение „Горичка“ обещава, че техният представител Наташа Маринова, която има богат опит в градското земеделие, ще създаде наръчник за поддръжка на зеленчуковата градина. Той ще помогне не само на децата, но и на техните родители и учители в грижите за нея.

„През септември, когато вече трябва да сме изградили и поливната система, предвиждаме да проведем с децата практическа дейност в градинката“, казва Стилиана Тодорова. А през първия срок от новата учебна година с учениците от начален и прогимназиален етап ще се проведат интегрирани уроци и екороботилници. След това ще има състезание.

„Чрез конкурса за най-мотивираща снимка, най-мотивираща рисунка и най-мотивиращ разказ, се стремим да предизвикаме желание у повече деца да се включат в грижата за зеленчуковата ни градина – казва Стилиана Тодорова. – Ще подготвим и видеоматериали, в които ще покажем през какви етапи сме преминали при нейното изграждане и за които се надяваме, че също ще провокират интерес“.

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

Отпуските по лични и семейни причини са уредени с разпоредби в Кодекса на труда и представляват задължение за работодателя, а не право на преценка дали да разреши, или не съответния вид отпуск и кога да го разреши. Те осигуряват възможност на работника или служителя да отсъства от работа при конкретни житейски събития, без това да се отразява на полагаемия се платен годишен отпуск и без изискване за натрупан трудов стаж. Законът ясно дефинира кои ситуации дават основание за такъв отпуск и какво се полага на служителя във всеки конкретен случай.

Отпуска поради лични и семейни причини

Отпуските за изпълнение на лични, семейни и обществени задължения се дължат независимо от платените годишни отпуски или от неплатения отпуск, винаги когато е налице основанието за тяхното ползване (т. е. не се приспадат от полагащия се платен годишен отпуск). Не се изисква и предварително натрупан трудов стаж от работника или служителя за тяхното ползване.

Ето и някои от събитията, определени в закона, за които имаме право на отпуска:

Отпуск при встъпване в брак

Работодателят е длъжен да освобождава от работа работника или служителя при встъпване в брак (склучването на граждански брак). Този вид отпуск не се предоставя за извършването на църковен или друг ритуал по повод създаването на семейство. Продължителността на отпуска е 2 работни дни. Предоставянето на отпуска не е свързано с поредността на брака.

Отпуск при кръводаряване

Работодателят е длъжен да освобождава от работа работника или служителя при кръводаряване – за деня на прегледа и кръводаряването, както и 1 ден след него. Този вид отпуск се предоставя на работника (служителя), за да извърши кръводаряване.

Отпуск при смърт на близък роднина

Работодателят е длъжен да освобождава от работа работника или служителя при

смърт на близък роднина – 2 работни дни. Работникът или служителът има право на този отпуск за деня на съответното събитие (деня на смъртта) и за следващия го работен ден. Когато денят на събитието съвпада със седмичната почивка, отпускът се ползва в първите 2 работни дни след нея.

През време на отпуск при встъпване в брак, при кръводаряване и при смърт на близък роднина на работника или служителя се изплаща възнаграждение според предвиденото в колективния трудов договор или по споразумение между работника или служителя и работодателя. Ако такива няма договорени, тогава възнаграждение не се дължи.

Отпуските по лични и семейни причини не са по желание на работодателя, а негово задължение. Те се полагат при точно определени обстоятелства и не изискват допълнителни условия. Работодателите трябва да познават тези правила и да ги прилагат коректно, а работниците и служителите – да са наясно с правата си. В случай че няма договорено заплащане в колективен трудов договор или индивидуално споразумение, тези отпуски остават неплатени, въпреки че са задължителни за предоставяне.

Справка:

чл. 157 от Кодекса на труда; чл. 50, ал. 1 НРВПО.

ПРОСТО ПАМУЧНО ПЛАТНО БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ (1898-1923)	ПРИБОР ДАВАНЕ НА ВЪЗРАЗ НА НЕЩО	МАРКА ТОАЛЕТЕН САПУН ХАРАКТЕР	ЧАСТ ОТ СУША ЗАОБИКОЛЕ-НА С ВОДА	ВИНТЧЕ БЕЗ ГЛАВИЧКА СТОЛИЦАТА НА УКРАИНА	СИЛИКАТЕН МИНЕРАЛ РАЗКАЗ ОТ ЧУДОМИР	ФРЕНСКИ МАТЕМАТИК (1811-1832) УКРАИНСКИ ПИСАТЕЛ "НАЛИВАЙКО"	АНГЛИЙСКА ПОЛИТИЧЕСКА ПАРТИЯ	ОПЕРА ОТ ДЖАКОМО МАЙЕРБЕР УПРАЖНЕНО ВЪЗДЕЙСТВИЕ	СТОЛИЦАТА НА ЕСТОНИЯ
ВДЛЪБНАТИ-НА, ИЗПЪЛНЕ-НА С ВОДА	ЛЕН ОТ СЕДМИЦАТА	КАНАДСКИ ФИЗИК ПОСТА-НОВЛЕНИЕ СЪС СИЛА НА ЗАКОН	СТИХОТВОРЕ-НИЕ ОТ ИВАН ВАЗОВ БЪЛГАРСКИ КНИЖОВНИК (1853-1932)	РАЗКОЛНИК, СЕКТАНТ ДЪЛБОКА ПАДИНА СЪС СТЪРМНИ БРЕГОВЕ	ОСТРА ЗАРАЗНА БОЛЕСТ ПОЕМА ОТ А. ДЪО ВИНИ	СТИХОТВОРЕ-НИЕ ОТ СМИР-НЕНСКИ	КЛЮН, ЧОВКА НАША ТЕЛЕГРАФНА АГЕНЦИЯ	РЕКА В СЕВ. ИРЛАНДИЯ ИТАЛИАНСКИ ОСТРОВ В ТИРЕНСКО МОРЕ	ИСТОРИЧЕСКА ОБЛАСТ В РУМЪНИЯ
ФРЕНСКА ПЕВИЦА "ПОСЛЕДЕН ТАНЦ"	СТОЛИЦАТА НА ГАНА БЪЛГАРСКИ ЛИТЕРАТУРЕН КРИТИК (1910-1992)	ГРАД ВЪВ ФРАНЦИЯ ПЛАНИНСКА ТЕСНИНА	СТРУНЕН МУЗИКАЛЕН ИНСТРУМЕНТ СКАНДИНАВС-КО НАРОДНО СКАЗАНИЕ	БУРЕ ГЕРОИНА НА ВАГНЕР ОТ ЛЕТАЩИЯТ ХОЛАНДЕЦ	ТЕСТЕНА ЗАКУСКА СЪС СИРЕНЕ	КОНТРОЛЕН ОРГАН ПО ТРАНСПОРТА ЕТИОПСКА ВЛАДЕТЕЛСКА ТИТЛА	ИЗРАСТЪК НА НЕРВНА КЛЕТКА СТАРА МЯРКА ЗА ДЪЛЖИНА	ДЕЙСТВИЕ, ПОСТЪПКА ДУХОВНО ИЗЛЪЧВАНЕ ОКОЛО ЧОВЕК	ГРАД В ИЕМЕН ГРАД В ИРАН
МОДЕЛ АВТО-МОБИЛИ НА "ДЕУ"	ЗАСЕЛВАНЕ НА ЧУЖДЕН-ЦИ В ЕДНА ДЪРЖАВА ГЕРОЙ ОТ "1001 НОЩ"	ДЪРЖАВА В АФРИКА ФРЕНСКИ ХУДОЖНИК (1841-1919)	МЕСТНОСТ КРАЙ ХАСКОВО ДОМАКИНСКИ СЪД	ХРАНЕНЕ ВАРЕНО ЖИТО С ПОДПРАВКИ	СЕМИТСКА БОГИНЯ НА ЛОВА	РУСКИ ПОЕТ (1893-1964) ГЕРОЙ НА ДЖ. К. МЕНОТИ ОТ "КОНСУЛЪТ"	ЕЗЕРО ВЪВ ФИНЛАНДИЯ	СТИХОТВ. ОТ Р. БЪРНС СУМА, КОЯТО СЕ ВНАСЯ НА ОПРЕДЕЛЕНИ СРОКОВЕ	РАЗНО-ВИДНОСТ НА БАГРА И ДР.
ЛУКОВИЧНО РАСТЕНИЕ ДИВ ЧЕСЪН	ОБРАЗ	ФРЕНСКИ ФУТБОЛЕН ОТБОР ДЕБЕЛА И ЗДРАВА ПРЪЧКА	ГЕРОЙ НА О. ВАСИЛЕВ ОТ "ЛЮБОВ"	РЯДКА ТЪКАН ЗА БРОДЕРИЯ БЪЛГАРСКА ЕСТРАДНА ПЕВИЦА	ГЕРОЙ НА ВОЛТЕР ОТ "ФИЛО-СОФСКИ НОВЕЛИ"	БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ ПЪЛНА С ТЕЧНОСТ КУХИНА В ОР-ГАНИЗМА	ВОДНИ КАПЧИЦИ ПО ТРЕВА ГОТОВА МЯРКА ОБРАЗЕЦ	МАЛКОТО НА КОКОШКА	КОЗМЕТИЧНО СРЕДСТВО
НАУКА ЗА РАСТЕНИЯТА МАРКА ПРЕ-ПАРАТ, ПРЕ-МАХВАЩ ПЛЕ-СЕН ОТ СТЕНИ	НАУКА ЗА РАСТЕНИЯТА МАРКА ПРЕ-ПАРАТ, ПРЕ-МАХВАЩ ПЛЕ-СЕН ОТ СТЕНИ	ВЕРИГИ БЪЛГ. ПИСАТЕЛКА - "ИРИНА" (1871-1949)	ГЕРОЙ ОТ "ТРИУМФАЛ-НАТА АРКА" ВИЗАНТИЙ-СКИ ФИЛО-СОФ ОТ XI ВЕК	МАРКА ПРАХ ЗА ПРАНЕ ЧАСТ ОТ ЗАКОН	ИТАЛИАНСКИ ПОЕТ (1544-1595) ДОМАШНО ЖИВОТНО	НАЧИН НА ОТПЕЧАТВАНЕ В ПОЛИГРА-ФИЯТА УРЕД ЗА РА-ДИОЗАСИЧАНЕ	ГЕРОЙ НА П. СЛАВЕЙКОВ ОТ "РАЛИЦА"	ГЕРОИНА ОТ ТВ СЕРИАЛ "МАРИЯ"	РАЗНО-ВИДНОСТ НА БАГРА И ДР.
ЗАМЕСТИТЕЛ НА МАСЛОТО	ВОДНО ЖИВОТНО	АГРЕГАТНО СЪСТОЯНИЕ НА ВЕЩЕСТВО	СТЪКЛОПИС	ИТАЛИАНСКИ ПОЕТ (1544-1595) ДОМАШНО ЖИВОТНО	НАЧИН НА ОТПЕЧАТВАНЕ В ПОЛИГРА-ФИЯТА УРЕД ЗА РА-ДИОЗАСИЧАНЕ	ГЕРОЙ НА П. СЛАВЕЙКОВ ОТ "РАЛИЦА"	ГЕРОИНА ОТ ТВ СЕРИАЛ "МАРИЯ"	РАЗНО-ВИДНОСТ НА БАГРА И ДР.	КОЗМЕТИЧНО СРЕДСТВО
РЕКА В ШВЕЙ-ЦАРИЯ	АМЕРИК. РОК- ГРУПА	ОПЕРА ОТ М. ГОЛЕМИНОВ ИТАЛИАНСКИ ПИСАТЕЛ - ИМЕТО НА РОЗАТА	ВЕЧНОЗЕЛЕ-НО ТРОПИЧЕ-СКО ДЪРВО	БАЛЕТ ОТ В. ВЛАСОВ И В. ФЕРЕ	РАЗРЕДЕНА КИСЕЛИНА	ЖЕНСКА ДОМАШНА ДРЕХА	ИЗРАСТЪК НА ЖИТНО РАСТЕНИЕ	СТАРИНА	СТАРИНА
СПОРТНА ЧАНТА	АМЕРИК. РОК- ГРУПА	ОПЕРА ОТ М. ГОЛЕМИНОВ ИТАЛИАНСКИ ПИСАТЕЛ - ИМЕТО НА РОЗАТА	ВЕЧНОЗЕЛЕ-НО ТРОПИЧЕ-СКО ДЪРВО	БАЛЕТ ОТ В. ВЛАСОВ И В. ФЕРЕ	РАЗРЕДЕНА КИСЕЛИНА	ЖЕНСКА ДОМАШНА ДРЕХА	ИЗРАСТЪК НА ЖИТНО РАСТЕНИЕ	СТАРИНА	СТАРИНА
ВАЛЦУВАНИ ИЗДЕЛИЯ	ПРОИЗВЕД-ЕНИЕ НА ЖАН ЖАК РУСО МУЗИКАЛЕН ИНТЕРВАЛ ОТ 8 СТЕПЕНИ	РЕКА, ВЛИВА-ЩА СЕ В ЕЗЕ-РОТО БАЙКАЛ РОМАН ОТ СТИВЪН КИНГ	БЪЛГАРСКА ЕСТРАДНА ПЕВИЦА ГЕРОИНА ОТ "ТИЛ УЛЕН-ШПИГЕЛ"	ОТЕГЧЕНИЕ	ЗОДИАКАЛНО СЪЗВЕЗДИЕ	СТИХОТВОРЕ-НИЕ ОТ П. ЯВОРОВ	ПЪРВА СТРУНА НА ЦИГУЛКА	ПОРЯДЪК	ПОРЯДЪК
ОРГАН НА ЗРЕНИЕТО	НЕМСКИ ПРОМИШЛЕН КОМБИНАТ	БЪЛГАРСКА ЕСТРАДНА ПЕВИЦА ГЕРОИНА ОТ "ТИЛ УЛЕН-ШПИГЕЛ"	ОТЕГЧЕНИЕ	ЗОДИАКАЛНО СЪЗВЕЗДИЕ	СТИХОТВОРЕ-НИЕ ОТ П. ЯВОРОВ	ПЪРВА СТРУНА НА ЦИГУЛКА	ПОРЯДЪК	ПОРЯДЪК	ПОРЯДЪК
АРЕНА ЗА ЖИВОТНИ	РЪЧНА ПОМПА ЗА ПРЕЛИВАНЕ НА ТЕЧНОСТИ	ОТЕГЧЕНИЕ	ЗОДИАКАЛНО СЪЗВЕЗДИЕ	СТИХОТВОРЕ-НИЕ ОТ П. ЯВОРОВ	ПЪРВА СТРУНА НА ЦИГУЛКА	ПОРЯДЪК	ПОРЯДЪК	ПОРЯДЪК	ПОРЯДЪК
ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ	ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ	ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ	ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ	ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ	ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ	ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ	ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ	ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ	ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ

РЕЧНИК: АКСОН, ЕЛОА, ЛИВЕР, МЕРЛ, ОСТ

ЕВЕЛИНА ТУМБЕВА

Отговори от миналия брой	Водоравно: Деепричастие. Братан. „Остава“. "Аида". Сатана. Оне (Жорж). Дака. Ланг (Джесика). Минск. Каторга. Дъб. Роко. "Радо". Анар. "Армида". Виме. Атик. Изер (Йосиф). Мим. "Далила". Огън. Аликата (Марио). Локатор. "Сид". Афиш. Ров. Дар. Амвон. Трици. Караоке. Мед. Онон. "Авиа". Орбита. Фар. "Ако". Актив. Ен. Петкан. "Идиот". Арамис. "Ивайло". Дълг. Коцев (Константин). Ито (Сей). Инд. Нона. Каяк. Нор. Кен. Рефлекс. Тира. Калас (Мария). Стори (Дейвид). Домакин. Олег. "Ана". Тасева (Ирина). Линотип. Отвертка. Пъп. Олга. Аника. Ади (Андре). Устои. Елка. Рон. Итин (Владимир). "Набуко". Буриме. Владимир. "На". Баронет. Алея. Косачи. "Самара".	Отвесно: Леонкавало (Руджеро). Ваденка. Индила. Есе. Дилов (Любен). Ики. Делон (Ален). Итал (Йоан). Апт. Комик. Катод. "На лов". Иде. Рада. Елада. "Итън". Сет. Уния. "Нивата". Атаров (Николай). Лор. Гипс. Чакона. Орар. Агнес. Пътник. Па. Аратор. Обер (Даниел Франсоа). Афта. Поаро. Са. Григ (Едвард). Акинак. Лоно. Иб. "Атила". Късмет. Модерато. Уна. Ида. Нив. Апиц (Бруно). Ки. Вле-кост. Меандри. Дом. Есекс. Тегло. Гъмза. Нефт. Ва. Дарак. Ибс. Биела. Даки. Ярост. Абас (Ходжа Ахмед). Рам. Дрифт. Равик. Мека. Ура. Сатира. "Киро". Нат. Таван. Ром. Тано. Машина. Йоника. Ирина. Санскрит. Цокъл. Ори. Окомер. Нако. Марино (Джанбатиста). Охрана. "Анета".
--------------------------	---	--

АБОНАМЕНТ 2025

Днес в броя
Фонд „Научни изследвания“ отпразнува 22-годишнината си

АЗ-БУКИ
НАЦИОНАЛНО ИЗДАТЕЛСТВО

Наг 3100 зрелостници на допълнителна матура

2780 лв. за асистент в висше училище

Министърският съвет одобри инициативата за изградба на един студент в общи 48 професионални гимназии

2780 лв. за асистент в висше училище

Министърският съвет одобри инициативата за изградба на един студент в общи 48 професионални гимназии

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година	Цена за година онлайн
Български език и литература	45 лв. / 23,01€	40 лв. / 20,45€
История	45 лв. / 23,01€	40 лв. / 20,45€
Математика и информатика	45 лв. / 23,01€	40 лв. / 20,45€
Педагогика	99 лв. / 50,62€	89 лв. / 45,50€
Професионално образование	60 лв. / 30,68€	54 лв. / 27,61€
Стратегии на образователната и научната политика	63 лв. / 32,21€	57 лв. / 29,14€
Философия	36 лв. / 18,41€	32 лв. / 16,36€
Обучение по природни науки и върхови технологии	63 лв. / 32,21€	57 лв. / 29,14€
Чуждоезиково обучение	45 лв. / 23,01€	40 лв. / 20,45€
Вестник „Аз-буки“	99 лв. / 50,62€	89 лв. / 45,50€

Абонирайте се В РЕДАКЦИЯТА с отстъпка

5% от цената – при **ТРИ** и повече издания

10% от цената – при **ПЕТ** и повече издания

15% от цената – за **ПЪЛЕН** комплект от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

В моето училище
НАЦИОНАЛЕН ФОТО КОНКУРС
АЗ-БУКИ
е най-хубаво

Снимката участва в IX издание на Фотоконкурса.
Автор: **Гюлай Бекова**, Неврокопска професионална гимназия „Димитър Талев“ – Гоце Делчев

Национално издателство „Аз-буки“ очаква творбите за X издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“.

В конкурса могат да участват ученици от I до XII клас, които представят във фотоси училищния живот.

• Първа възрастова група (I – VII клас)

• Втора възрастова група (VIII – XII клас)

Категориите във втора възрастова група са три:

- „Улови мига в училище“ (репортажна снимка, която показва емоция, действие или важен момент от училищния живот).
- „Героите на моето училище“ (портретна фотография – снимки на ученици, учители или вдъхновяващи личности в училище).
- „Снимка с история“ (към снимката да бъде приложена кратка писмена обосновка – в няколко изречения участникът разказва историята, която стои зад кадъра).

Авторски творби се приемат до 10 ноември 2025 г. на адрес konkurs@azbuki.bg.

Не забравяйте да уточните в коя възрастова група кандидатствате (ако е във втора възрастова група, посочете и категория).

Подробните правила за участие са публикувани на www.azbuki.bg.

Победителите ще бъдат обявени през декември 2025 г.

Най-добрите 12 фотографии ще бъдат включени в специален календар за 2026 г.

Ученическите творби ще бъдат публикувани в изданията на „Аз-буки“.

„АЗ-БУКИ“ НАСЪРЧАВА МЛАДИТЕ УЧЕНИ С КОНКУРС ЗА НАУЧНА СТАТИЯ

Редакционната колегия на списание „Обучение по природни науки и върхови технологии“ на НИОН „Аз-буки“

обявява за втора поредна година конкурс за научна статия на тема „Природни науки и иновации в образованието“, посветен на 140 години от рождението на проф. Димитър Баларев. Крайният срок за участие е до 30.09.2025 г. (включително).

УСЛОВИЯ НА КОНКУРСА

В конкурса могат да участват действащи учители от цялата страна, докторанти, постдокторанти и млади учени от български висши училища и/или научни организации с научни статии в областта на образованието по природни науки и свързаните с него области за всички образователни нива – от ранното обучение по природни науки, средното и професионалното образование до висшето образование и обучението през целия живот.

Изпратените ръкописи трябва да бъдат структурирани съгласно указанията, публикувани на сайта на издателството.

Национално издателство
АЗ-БУКИ
National Publishing House

конкурс за научна статия на тема

Природни науки и иновации в образованието

Желаещите да участват в конкурса е необходимо да изпратят своите ръкописи в електронен вариант с прикачен файл (.docx), придружени с научна автобиография, в срок не по-късно от 30.09.2025 г. на имейла на списанието: science@azbuki.bg

Статията не трябва да е публикувана преди това или да е участвала в други конкурси. При откриване на плагиатство кандидататурата отпада от конкурса.

Всички ръкописи ще бъдат прегледани и оценени от експерти в

съответната научна област.

Трите най-добри статии ще получат награди:

- Първа награда – 1000 лв.
- Втора награда – 500 лв.
- Трета награда – едногодишен абонамент за списание „Обучение по природни науки и върхови технологии“.

Всички отличени статии и тези, получили положителна рецензия, ще бъдат публикувани в списанието. Победителите ще бъдат обявени на специална церемония.

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. – том 1

ИСТОРИЯ

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. – том 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. – том 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. – том 1

**ОБУЧЕНИЕ
ПО ПРИРОДНИ НАУКИ
И ВЪРХОВИ ТЕХНОЛОГИИ**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. – том 1

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. – том 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. – том 1

ФИЛОСОФИЯ

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. – том 1

**ЧУЖДОЕЗИКОВО
ОБУЧЕНИЕ**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. – том 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

30

31 юли – 6 август 2025 г.

Мотивът за отсъстващите бащи

Откъс от „Телемахия: съвременният дебат върху
„Митът за Одисей“

Доц. д-р Камелия Спасова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

По следите на изгубените бащи

Симптоматично ми се вижда, че в последния роман на Георги Господинов „Градинарят и смъртта“ е поставен въпросът как изглежда одисеята през погледа на сина Телемах. Това е свързано с по-общия лайтмотив в романа за отсъстващите бащи по времето на соца: „Не е ли отсъствието всъщност част от характеристиката на бащите в цялата световна култура“ (Gospodinov 2024, p. 141). В тази статия се обръщам към късния социализъм и по-конкретно към книгата на Тончо Жечев „Митът за Одисей“ (1985) ретроактивно: от настоящето към миналото, от съвременните прочити на Боян Манчев, Миглена Николчина и Бойко Пенчев към постановките и тезите за Одисей. Дебатът котловинно – космополитно; затворено – отворено общество; родно – наднационално, който се отваря през средата на 60-те, акумулира своята енергия в тезите на „Митът за Одисей“.

Концептуално най-важната глава от „Митът за Одисей“ е „Жаждата за повторение“, появила се най-напред през 1979 г. в сп. „Септември“. В нея се припомня ролята на Телемах в търсене на неговия баща, или опитът му повторно да се сдобие с баща. Тончо Жечев подчертава, че митичният Одисей следва двупосочен път (на сина към историята на бащата, но и на бащата възвратно към сина), при което завръщането е най-същественият елемент. Той го съполага, за да го разграничи от модерния Одисей на Джойс, където жаждата за творчество доминира над жаждата за повторение. За българския критик справянето с модерно отчужденото съзнание у Джойс трябва да стане по пътя на органичната връзка. Проектът на Жечев е антимодерен, като обръщането към традицията и родното цели да покаже логиката на автохтонно българското като универсална, вън от режимите на съполагане с европейските матрици.

В тази статия привличам три концептуални коментара, които идват от едно следващо поколение хуманитаристи. Тяхното обръщане към „Митът за Одисей“ е опит да се демаскират идеологическите импликации зад фигурата на завръщания се Одисей, а с това да се преосмисли историята

Заглавието е на редакцията

www.bel.azbuki.bg

Списанието се реферира
и индексира в Web of Science:
Emerging Sources Citation Index

Главен редактор

Проф. д.п.н. Галя Христозова
E-mail: hristozova@bfu.bg

Редактор

Д-р Мая Падешка
0889 22 04 12

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: bel@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Български език
и литература“,
кн. 2/2025:**

LITERATURE /
ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ

Телемахия: съвременният дебат върху „Митът за Одисей“ / Камелия Спасова / Kamelia Spassova

Шест тезиса към две съвременни литературни истории / Ноemi Стоичкова / Noemi Stoichkova

Ризата и смъртта / Здравко Деcheв / Zdravko Dechev

Писателската мемоарна памет за Йордан Йовков – варианти на помнене / Теодора Кашилска / Teodora Kashilska

LINGUISTICS / ЕЗИКОЗНАНИЕ

Към въпроса за инвариантното значение на приказните глаголни форми в обучението по български език в средното училище [On the Subject of the Invariant Meaning of the Renarrative Verb Forms in the Context of Teaching Bulgarian Language in Secondary Schools] / Васил Стаменов / Vasil Stamenov

BULGARIAN LANGUAGE AND CULTURE ABROAD / БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И КУЛТУРА ПО СВЕТА

Принципи на положения относно обучението по български език като втори – когнитивни, психолингвистични и невролингвистични ракурси / Живка Колева-Златева / Zhivka Koleva-Zlateva

METHODOLOGY / МЕТОДИКА

За един рефлексивнокритически подход спрямо дигиталните технологии в обучението на бъдещите учители по български език и литература в епохата на конвергентни технологии / Наталиа Христова / Natalija Hristova

BULGARIAN LANGUAGE AND LITERATURE IN PRIMARY SCHOOL / БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ

Своеобразие на подходите в обучението по български език и литература в началния етап на основната образователна степен – резултати от изследване / Нели Иванова / Nelly Ivanova

TEACHERS EXPERIENCE / ОПИТЪТ НА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

Анализ на осведомеността на учителите за съществуването на професионални блокове на учители по български език и литература. Ползи и използваемост / Дилиана Бобокова / Dilyana Bobokova

REVIEWS AND INFORMATION / РЕЦЕНЗИИ И ИНФОРМАЦИЯ

New Directions for the Bulgarian Humanities (Tasheva, Iveta. *Medical Humanities. Subject Matter, Terminology, Translation*. Sofia, 2022) / Daria Karapetkova

„Морфологична (не)категориалност“ – интердисциплинарни поски на функционалността / Тенчо Дерекювлев / Tencho Derekuyvlev

на българската критика от късния социализъм. Боян Манчев чете Жечев в термините на *националехзотизма*, *партикуларната универсалност* и *идиличният дискурс*. Миглена Николчина добавя нов кадър, посочвайки ролята на интелектуалците от 80-те, тяхното обръщане към Античността и постструктуралистка нагласа, която минава отвъд дебата импресионисти и структуралисти от 1970-те и довежда до реален дискурсивен плурализъм. Бойко Пенчев извежда от *автохтонния консерватизъм* на Жечев, при който *родът*, *аисторичното* и *органичното* са привилегирани за сметка на нацията и историята, подход за подриване на официалната идеология през 70-те. Това, което ме вълнува в съвременните прочити на „Митът за Одисей“, е изработването на алтернативи/паралелни генеалогии на консервативната утопия на Жечев. Подобни траектории могат да бъдат изведени от три типа дискурс: от идеите на Цветан Стоянов за световна литература; от обръщането на интелектуалците към Античността през 80-те, най-пряко и мащабно в книгите на Б. Богданов; от поезията на 90-те. Озадачавало ме е как в българската версия най-одисействащият гръцки герой се превръща във фигура на родното, изконното, традиционното; как и кога космополитното динамично лице на Одисей добива сила. Подобно питане задвижва този текст. Макар и да не спирам да се учудвам, прочитите на Манчев, Николчина и Пенчев ми помагат да наместя някои интелектуални и политически нагласи днес.

Боян Манчев и националехзотизмът: идиличният Одисей

Юлия Кръстева се спира върху визията на Жечев в един късен разговор с Магда Карабелова в сборника „Вечните страсти Български: почит към Тончо Жечев“, която я кара да си представя заспалия селянин от „Дрямката на Калмука“ на Йовков (Kristeva 2014). Номадският ѝ дух я кара да припознае себе си не в проекта на Жечев, а в интелектуалната утопия на Цветан Стоянов да мисли българската литература в диалог със световната. Кръстева улавя в „Митът за Одисей“ една по-мека версия на Хайдегеровия уклон към националния език, дома, жизненото пространство на земята, като подчертава, че талантът и литературният усет на Жечев не му позволяват подобна нагласа да прерасне в догматизъм, но все пак се основава на подобен десен уклон. Подобно сближаване на Хайдегер и Жечев извършва Боян Манчев, като изработва термина *националехзотизъм*, за да обясни спецификите на подобен феномен.

Манчев следва концепция на Лаку-Лабарт за формирането на политическото през естетическите средства на фигури и митове от Античността, което френският философ концептуализира като *националестетизъм* (Manchev 2003). Лаку-Лабарт показва структурния парадокс на всеки модерен национален проект да бъде мислен в термина на *партикуларна универсалност*, т.е. структурата е универсална, но всяка нация я интерпретира през свои партикуларни митове. Подобно автохтонно пречупване на универсални митове и фигури Манчев концептуализира като *националехзотизъм*. Той припомня как немският национален проект се опитва да изработи свой уникален модел на универсалност, който да бъде в контраст с френския класистичен подход към Античността. Това е романтическият

опит по изобретяването на Другата Гърция (тъмна, ирационална), довело до Ницшевата концептуализация на Дионисовото начало. Парадоксалният структурен ефект е, че при конструирането на нацията като универсална и уникална връзката с Античността е пречупена сингуларно и неизбежно се прибегва до ресурса на особеното или екзотичното. Българският случай се оказва особено затруднен в този път, доколкото трябва да обособи своя национален проект не само по отношение на френския или немския, но и по отношения на гръцкия национализъм, представящ се като пряк наследник на Древна Гърция.

Манчев разпознава фигурата на Одисей у Жечев като националлекзотичен мит в конструирането на българска национална традиция, една особена хибридизация между универсални и партикуларни компоненти. Автохтонното или екзотичното при Жечев идва от вписване на характеристики, свързани с българското село, в митичния герой. Одисей, като български селянин с неговата идилична аполитичност, за Манчев е форма на политическа легитимация. Парадоксално селото е превърнато в *идиличен полис*, като е извършена операция по заменяне на общата категория „българин“ с частната „селянин“: „В своята близост до земята Одисей е земеделец и пастир, който обаче не остава заключен в предкултурната иманентност: той е *пастир на битието* в Хайдегеровия смисъл, той *трансцендира* иманентността. И не е странно от тази гледна точка, че пасторално-идилическото битие – битието на селската ретроутопия, на регресивния Жечев мит – е в не по-малка степен политическо-културен конструкт от Хайдегеровата пасторална фигура на битието“ (Manchev 2003). Ходовите на Манчев са повече и по-сложни, но ще ги сведа до два: а) той разкрива идеологическите импликации зад идиличния дискурс на земеделеца Одисей; б) показва как подобна употреба е разколебана в българската поезия от 90-те на 20. век. Там Одисей е пътуващият герой, който прекосява граници и придобива нов опит в сблъсък с непознати земи, обичаи и култури, а не толкова завръщащият се към родното, своето, познатото.

Манчев извършва деконструкция на „Митът за Одисей“ на Тончо Жечев, като показва че копнежът по родното има свои идеологически предпоставки. Контрамодерният Одисей е герой на същото и автентичността, той се завръща към екзотичната идилична култура, но контрамодерността е видяна като част от модерния проект: „В тези свои измерения идилическата визия на Тончо Жечев разкрива фикционалността на своята екзотичност, разкрива универсалната си идеолого-политическа структура – подчинеността на трансценденталния императив на политическата антропотехника. Идилическият мит на Жечев е *хуманистичен*, не *анималистичен* мит. Идилическият му модус, пасторалната му постановка са призвани да „приглушат“ месианистично-трагичната логика на *разрива* чрез идиличното *свързване*“ (Manchev 2003, p. 12). В този смисъл е важно да се изведе, че Одисей на Жечев е „динамична версия“ на Аполон у Ницше, доколкото идиличният му път е алтернатива на жертвено-трагическата логика на Дионис. Накратко, Жечева-та идеология представя завръщащия се Одисей като легитимиращ националния ни проект.

Хитроумният Одисей е амбивалентна фигура, той възплъщава противоречиви страни, подчертаването на неговата земеделска природа като доминантна у Жечев поставя на заден план неговата одисействаща природа, жадна за приключения и среща с непознатото. Тази динамична негова страна Манчев концептуализира като *новия Одисей*: транстериториален, пантопичен, космополитен. Този Одисей никога не съвпада напълно със себе си, доколкото познава работата на негативността. Той не работи с категориите за автентичност, доколкото изплъзването и промяната са водещите му стихии. Транстериториалността е видяна в работата на самия език като опровержение на Хайдегеровата връзка между дом и език, тя е едно вавилонско смесение на различни езици, което излиза извън рамките на родното (Manchev 2002, pp. 96 – 99). Новият Одисей, космополитният и нетъждествен субект е открит в българската поезия след промените, тя показва в негатив националлекзотичната визия на Жечев. Манчев разглежда фигурата на модерния Одисей в конкретни стихотворения на Кирил Мерджански, Цветан Марангозов, Златомир Златанов, Доротея Табакова, Иван Станев, Георги Тенев и др. Струва си да се подчертае визията на Цв. Марангозов за „космополит без космос“, както и стихосбирката на К. Мерджански „Митът за Одисей в новата буколическа поезия“, която може да се чете като преобръщане на „Митът за Одисей“ на Тончо Жечев.

3. Миглена Николчина: Орфей като Анти-Одисей

Ако Одисей се явява побългарена идилична версия на Ницшевия Аполон, то Орфей е неговият тъмен двойник, или българският вариант на трагическия Дионис. Този акцент поставя интерпретацията на Миглена Николчина върху „Митът за Одисей“ в кадъра на българската хуманистика през 80-те (Nikolchina 2016; Nikolchina 2018). Така тя добавя свързващото звено между Жечев от 70-те и поетите на 90-те във версията на Манчев, а именно интелектуалната история от 80-те. Статията ѝ, която обсъжда Орфей като Анти-Одисей, е посветена на парадигмата на „кла-

сическия обрат“ през 80-те, в която Николчина включва заниманията на Богдан Богданов, Пчо Бояджиев, Недялка Видева, Калин Янакиев, Владислав Тодоров, Боряна Кацарска, Райчо Пожарлиев и своите собствени. Интелектуалците от поколението на 80-те подриват не само партийните клишета по време на късния социализъм, но и отказват да впишат своите употреби на Античността в ретроутопията на Жечев: „Това разминаване по отношение на „Одисей“ на Жечев всъщност може да послужи като разделителна линия между структуралистите и постструктуралистите в България през 80-те години. Сред постструктуралистите имаше много хора, които бяха дълбоко и лично задължени на своите учители структуралисти (срв. Кьосев), но собствената им работа се разрастваше в хетерогенна и интердисциплинарна среда, която беше основна характеристика на епохата и която включваше класическите изследвания като едно от най-дейните направления“ (Nikolchina 2018, pp. 50 – 51). Хуманитаристите през 80-те не взимат пряко страна в критичния дебат от 70-те. Те не продължават нито линията на импресионистите в лицето на Тончо Жечев, нито тази на структуралистите в лицето на Мирослав Янакиев, а теоретично дестабилизируют и деконструират големите разкази в своя опит да подрият идеологическите клишета и втвърдените почерци на властта.

Николчина извежда орфизма като тенденцията, която без пряко да се занимава с „Митът за Одисей“, предлага негатив на Жечев като една антиодисеевска перспектива. Ключови за прочита ѝ са постановките от книгата „Орфей“ на Богдан Богданов (1991). Орфей е централна фигура в идеологията по търсенето на автентичните български корени, развивана по това време от Людмила Живкова и тракологията („Институтът по тракология“ е основан 1972, а главната фигура в него е Ал. Фол). Особено продуктивна ми се вижда интерпретацията на Николчина, че с „Орфей“ Б. Богданов се оттласква както от националехзотичния мит на Жечев, така и от автохтонното в тракологията на Фол.

Богданов, който е тесен специалист върху античната класика, разграничава тракийското *затворено общество* от елинистичното *отворено общество*. Фигурата на Орфей е показателна за мистериината култура на затвореното общество, която е с вертикална, йерархична, религиозна организация и предполага тайни ритуали за инициация. Отвореното общество е определящо за елинистичния тип култура, която е либерална и рационална, а нейният основен принцип е плуралистичният полис. Подобно общество е космополитно и хоризонтално отворено, доколкото позволява агоната и антагонизма на различни дискурси, позиции и почерци. Културата на „отвореното общество“ става важен белег в мисленето на българския преход след 1989 г.

Богданов има две рецензии, в които специално се обръща към „Митът за Одисей“ и мисли върху неговите тези в светлината на отношенията класическо/модерно, но и на българско/европейско. Ранната рецензия е от 1887 – две години след появата на есета на Одисей на Жечев в самостоятелна книга (1985), а късната е от 2004 и носи заглавие „Две десетилетия по-късно“, като е препечатване с елементи на равностметка. В първата си рецензия изследователят на Античността подчертава, че Жечев чете Одисей повече като културен мит, отколкото като литература (Bogdanov 1987, p. 153). Поетологичният прочит, какъвто Богданов вече е направил, според него не би пропуснал да отбележи, че Одисей е типично гръцки герой в своята двойственост. Хитроумният герой съчетава двата компонента на тази култура – традиционно земеделската статичност е неизменно свързана с модерната търговско-морешката динамика (Bogdanov 1991, pp. 162 – 163). Любопитен детайл е, че Богданов посочва начина, по който си взаимодействат немският филолог Вилмоуиц със „Завръщането на Одисей“ и експерименталният роман на Джойс „Одисей“ (1920). Подобно взаимодействие при нас не се е осъществило, доколкото Жечев не познава разработките на Богданов, в които последният разсъждава за двойното лице на гръцкия герой. Въобще акцентът е върху възможността за допирни точки и диалог между изследователите, есеистите и романистите. Модерните форми на романа, изградени върху фигурата на Одисей, като тези Джойс, Жироду, Жионо, дават мощни преформатирания и интерпретации на древните митове. „И аз дължа идеята за земеделското начало в образа на Одисей, развита в моя увод към превода на Омировата „Одисея“ от Георги Батаклиев (НК, 1971 г.), не на класически филолог, а на един есеист (Г. Одицио). За тълкуването не бива да има граници. Затварянето в една форма на изказ означава да се осъди на гибел преводимостта, истинския извор на нови идеи и отношения“ (Bogdanov 1987, p. 154).

Така, от гледна точка на Богданов, визията на Жечев е силна, доколкото използва европейската класика, за да мисли върху българската култура. Но тя е едностранчива, доколкото редуцира литературното многообразие на фигурата на Одисей: „Та Тончо-Жечевият Одисей е приложен и затова намален Одисей. Онзи, другият в Омировата поема, разбира се, е по-богат, защото е в художествен текст...“ (Bogdanov 1987, p. 155). От разграничението между мит/литература, което пронизва целия изследователски път на Богданов, това, което прави Жечев, е повече модерен мит, отколкото литература. Онова, което редуцира Жечев, е странстващата, неспокойна и неуседнала страна на Одисей. Тази страна е събудена след промените.

Избрано

В тази перспектива Николчина е права, че космополитното динамично лице на Одисей, което Манчев разглежда в поезията на 90-те, може да се открие по-рано в диверсията от теоретични нагласи през 80-те, а най-пряко – в прочита и търсенията на Богданов. Най-важното следствие е, че различните критически стилове, към които се стремят критици през 60-те, са вече факт в дискурсивната полиглосия на 80-те.

Пълния текст четете в „Български език и литература“, кн. 2

Османската империя по време на Танзимата

Откъс от „Трудният просперитет: недоволството и противниците на зърнения бум от 1846 – 1847 г. в османските Балкани“

Dr. Andrea Umberto Gritti

New Europe College | CETOBaC,
École des hautes études en sciences sociales (EHESS)
Париж, Франция

В историографията е отделено значително внимание на социологическата парадигма за интегрирането на Османската империя в световната икономика през XIX век. Въпреки това документирането на емпиричните ефекти от този процес остава сравнително ограничено. През последните петнадесетина години, основно благодарение на развитието на „историята на капитализма“, многобройни изследвания показваха как решенията и действията на османските предприемачи, администратори и селскостопански и индустриални работници се вписват в икономическите отношения, които обединяват Източното Средиземноморие с индустриализирана Европа. В резултат на настоящата хегемония на теорията за рационалния избор и предишната доминация на теорията за зависимостта, в историографията трудно се изгражда структура, в която са ясно разграничени фазите: фазите, когато османската икономика извлича значителни ползи от отвореността, и другите, когато има неблагоприятни условия за търговията и се възпрепятства натрупването. Подобно разграничение може да послужи за по-задълбочен анализ на отделните казуси, като те бъдат сравнени с други примери от същата конюнктура. Така ще могат да се идентифицират по-ясно техните оригинални характеристики. Настоящата статия се стреми да постигне именно това, като изследва политическото и социалното напрежение, породено от увеличавения износ на зърнени храни от османските Балкани през втората половина на 40-те години на XIX век. По този начин текстът оспорва постулат в историографията, който досега изглеждаше толкова логичен, че почти не е бил поставян под съмнение от емпирични изследвания, а именно: че външната търговия предизвиква съпротива само по време на кризисните си фази (Quataert 1979). Чрез анализа на това как отварянето на османската икономика към световните пазари предизвиква не само икономически ползи, но и съпротива и опозиция, статията ще покаже как този процес изостря вече съществуващите социални и икономически раз-

Заглавието е на редакцията

www.history.azbuki.bg

Списанието се реферира и индексира в Web of Science

Главен редактор
чл.-кор. проф. д.и.н. Иван Русев
E-mail: ivroussev@ue-varna.bg

Редактор
Д-р Албена Симова
0889 88 21 83
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71
E-mail: history@azbuki.bg

Съдържание на сп. „История“, кн. 1/2025

ПОГЛЕД НАД БАЛКАНИТЕ

Трудният просперитет: недоволството и противниците на зърнения бум от 1846 – 1847 г. в османските Балкани / Андреа Умберто Грити

The Project for Joint Occupation of Eastern Rumelia / Nadezhda Vasileva

БИОГРАФИЧНА КОЛЕКЦИЯ

Йосиф Емигер – неизвестен псевдоним на Иван Драсов / Денис Иванов

ПОДХОДИ В ПРЕПОДАВА- НЕТО

Визия за формиране на диги-
тални компетентности в обуче-
нието на учители по история и
география / Мая Василева, Катя
Мишева

ЦИВИЛИЗАЦИОННИ ГРАНИ- ЦИ

Програмите на Корпуса на
мира в България (1991 – 2013):
цели и реализация / Симона Са-
муилова

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Забележителна монография на
български византист / Васил
Гюзелев

Темата за бариерите пред сто-
панското развитие в историче-
ска перспектива, представена на
научна конференция и в автори-
тетно научно издание / Емилия
Вачева

ломи, както и създава нови.

Събитията, които тази статия проследява, както и други сходни и съвременни на тях събития, вече са били обект на две основни изследователски направления, кои-то ги интерпретират като прояви на национално съзна-ние (Gandev 1944) или на селска „морална икономика“ (Aytekin 2012). Дистанцирайки се от тези подходи, или по-скоро предлагайки тяхната корекция, моят текст има за цел да изясни как османското господство на Балкани-те, както и трансформациите в имперските институции и данъчната система през епохата на реформите (*Tanzîmât*) са довели до промени под влиянието на развитието на външната търговия. В този контекст се подчертава необ-ходимостта да се признае причинно-следствената самос-тоятелност на външната търговия като двигател на тези процеси.

Последиците от увеличаването на османския износ на зърно към Западна Европа, и по-специално към Вели-кобритания след отмяната на Житните закони (*Corn Laws*) и либерализирането на вноса на зърно през 1846 г., се оказват по-непосредствени от тези на икономическата по-литика на османското правителство. Още повече че пре-махването на извънредните реквизиции (*'avârîz*) на зърно, които администрацията налага за посрещане на военни нужди и снабдяване на столицата до 1842 г., не довежда, както ще бъде показано в следващите страници, до пълно премахване на задължителните доставки от плановите на държавата (Güran 1998, p. 50). Макар че в литературата е добре установено, че отказът от тези доставки е бил по-степенен и подготвен от дебатите в османската управля-ваща класа относно ефекта на регулираните цени върху земеделските производители на Балканите (Ağır 2013), не бива да се пренебрегват вътрешните и международните политически фактори, които определят решенията на пра-вителството. Тези фактори са тясно свързани с борбите за контрол над балканските зърнени култури по време на т.нар. епоха на аяните – влиятелни личности, които по-емат властта в провинциите, когато османската държава е отслабена от пораженията в руско-турските войни от 1768 – 1774 г. и 1788 – 1791 г. Средствата, с които аяните финансират армиите си, включват контрабанда на храни-телни продукти към европейските пристанища. Възста-новяването на османския суверенитет над големи части от Балканите продължава до 40-те години на XIX век, но е забавено от международната слабост на имперското пра-вителство. Османската власт се оказва неспособна да се противопостави на армиите на Мехмед Али и зависи от европейската дипломатическа намеса. В замяна на това посредничество европейските сили успяват да наложат значителни отстъпки от страна на Истанбул, като напри-мер Търговския договор между Османската империя и Великобритания от 1838 г., който създава институционал-ните рамки за бъдещата търговия между двете държави. Следователно, както отбелязва Любен Беров, фактът, че балканските зърнени култури са включени в свободната международна търговия, вместо да бъдат реквизираны от османските власти, не е само резултат от международната политика, но и „последница от растящата пасивна съпро-

тива на населението“ (Berov 1978, p. 150). Терминът „население“ в този контекст може да бъде разширен, според по-късните изследвания, да обхваща както разбунтувалите се нотабили, така и националните движения (Yaşcioglu 2016, p. 232).

Подчертаването на контекста, в който османското правителство взема решението да се откаже от политиката на задължителните държавни доставки и да разреши свободната търговия със зърно, не бива непременно да води до омаловажаване значението на разпространението на новите интелектуални модели, вдъхновени от европейската политическа икономия. То обаче поражда съмнения дали поне в първата фаза на османския реформизъм властите вече са убедени, че просперитетът на империята зависи повече от ползите от международната търговия, отколкото от пълния контрол върху вътрешните хранителни ресурси. Още повече, съществуващата литература, посветена на договарянето на тарифните условия на търговските споразумения между Османската империя и европейските държави през 40-те години на XIX век, разкрива, че османските представители на няколко пъти са реагирали враждебно към исканията на западните дипломати за намаляване на износните мита за селскостопанските продукти (Puryear 1935, p. 193). Това явно е свързано със страха, че ползите от продажбите на зърно на европейските търговски къщи ще стимулират османските търговци да източат султанските владения от ресурси, необходими за изхранването на местното население.

Настоящата статия има за цел да реконструира един етап от османската икономическа политика, в който имперската програма е по-загрижена за потребителната стойност, отколкото за разменната стойност на продуктите, предлагани на международния пазар. Въпреки че основните използвани източници са административни доклади за социалните ефекти от търговските сделки, дипломатическите ноти и петиции също предоставят ценна информация за автономното възприемане на цивилното население относно тези сделки. Като се има предвид огромното богатство на колекциите в Османския архив в Истанбул, този анализ не претендира за изчерпателност. Вместо това той предлага извадка от документи, свързани със съпротивата, която разрастването на външната търговия със зърно в края на 40-те години на XIX век предизвиква сред определени социални групи и администрацията, отговаряща за техните искания. Географският обхват на изследването обхваща три региона от османските Балкани, където външните търговски пазари са най-активни: поречието на Дунав и Черноморското крайбрежие, долната част на долината на Вардар и Албанското крайбрежие.

При четенето на първоизточниците ясно се открояват два основни теми. Първо, премахването на задължителните доставки и преходът към свободна търговия със зърно водят до дълбоки промени в институциите и инфраструктурата за разпределение на селскостопанските продукти. Второ, цената на брашното играе ключова роля като свързващо звено между производството на зърно и потреблението. На този етап интересът на по-голямата част от населението и администрацията, изглежда, е насочен повече към този фактор, отколкото към печалбите на търговците. Централно място в техните взаимоотношения заемат управлението на зърнените запаси в държавните складове, смесите от брашно, предоставяни за производството на хляб, управленските нужди на местните хлебопекарски еснафи, както и сперничество между тях и хлебопроизводителите, работещи за европейските общности в османските градове.

Разбирането на потребителското отношение към хляба е ключово за осмисляне на това как разрастването на външната търговия провокира съпротива и бунт. Първата част на тази статия изследва репертоарите на протестите, докато втората се стреми да постави тези събития в по-широк аналитичен контекст.

Демонстрации на опозицията

На 5 януари 1847 г. Саул, равин от Солун, изпраща петиция до Якуб паша, генерал-губернатор на Солун (*müşîr-i eyâlet-i Selanik*), който заема поста от април предишната година. В молбата си равинът се стреми да освободи сънародниците си от всякаква отговорност за неотдавнашното рязко увеличение на цената на брашното. Цената се е покачила от 30 на 50 пара за киле (*keyl*), без правителството да предприеме мерки за намаляването ѝ. Саул приписва този скок на „алчността на собствениците, които се надяват да постигнат увеличение на цената“ (*eşhâbî tama' u hâmalından ziyâde-i bahâ almağ ümidiyle*). Той подчертава, че еврейската общност (*millet-i yahûdiyân*), състояща се предимно от бедняци, е безсилна пред действията на търговците, които задържат и укриват запаси (*tedârik ü hîfz ettikleri*).

Народният гняв срещу ситуацията не закъснява. На 11 февруари генерал-губернаторът е принуден да информира великия везир, че група еврейски поданици, водени от копринаря работник Яко, са нападнали складовете за зърно. Въпреки че Яко е арестуван, протестите продължават.

Същия ден, в който Якуб Паша съобщава на правителството, тълпата отново напада някои търговци, като им пречи да купуват зърно. Дори публичното появяване на главния равин на Солун не успява да укроти размириците. В отговор на тези събития генерал-губернаторът се свързва с известни представители на еврейската общност, които посочват десетина души като основни подстрекатели на бунтовете. Те също така изразяват безпокойството си от „пълната корупция“ (*bütin bütin şımarub*) сред размириците в тяхната общност и от неспособността на възрастния и немощен главен равин да ги контролира.

Във вътрешността на Солун нарастващата цена на брашното създава все по-голямо напрежение. В доклад, изпратен на 12 февруари 1847 г. до великия адмирал на императорския флот (*Qapudan-ı Deryâ*), солунският квартален офицер (*müdîr-i kurbîye-i Selanik*) излага резултатите от разследване, проведено, след като се разпространява новината за съблъсъци в района (*kaşa*) на Струмица, при които са загинали двадесет души. Окръжният офицер застава на страната на населението, което било подпалило няколко къщи и купи със сено. В града се разпространява обвинението, че произведеното в района зърно няма да остане в Солун – търговците го складираят на цена от 25 пари за киле и впоследствие го продават в Европа (*Frengistân*) по 75 пара. Два дни преди изготвянето на доклада тълпа от бедни мюсюлмани и евреи се събира и напада складовете, където търговците съхраняват закупеното зърно. Няколко коли със зърно са опожарени, а вратите на един от складовете – разбити. Въпреки намесата на полицията и армията, както и арестуването на водачите, размириците не само че не стихват в района на Струмица, но се разпространяват и в района на Енидже Вардар. Гневът на хората нараства още повече, когато вестниците разпространяват новината, че кораби от европейски държави се струпват в пристанището на Солун и започват да товарят зърно.

Недоволството срещу търговците е широко разпространено и по албанското крайбрежие. В бележка, написана от някой си Мехмед Решид на 11 март 1847 г., те са наречени „носители на алчност“ (*erbâb-ı tama'*), а от правителството се иска да се намеси, за да предотврати доставките им на зърно от пристанищата във Вльора и Драч. В документа се посочва, че въпреки че снабдяването с храни в Шкодра не изглежда да представлява сериозен проблем, зърнените култури, произведени в районите на Елбасан, Кавая и Тирана, продължават да се изнасят незаконно. Това е нанесло вреди както на събирането на десятъка, така и на жителите на съответните региони, а също и на имперската хазна. Докато администрацията обсъжда дали да спре износа на зърно, бележката съобщава за мнението, изразено от „знаещи личности“ (*erbâb-ı vukûf*). Според тях въпреки възникналите „затруднения“ (*müşâyeye*) в снабдяването в Шкодра, доставките на зърнени храни от Тирана, Кавая и Призрен до Адриатическото крайбрежие, а следователно и пласирането им на международния пазар продължават. Това е създавало опасност от реален недостиг на храни в района на Шкодра⁴.

Подобни съмнения относно разрешаването на износа на зърно са изразени в бележка от 29 март 1847 г., изпратена до правителството от областния финансов администратор (*müdîr-i mâl*) на Трикала и губернатора (*mutaşarrıf*) на Румелия с резиденция в Лариса. В нея двамата администратори поставят под въпрос наличността на зърното за местното население, след като е било заделено необходимото количество за сеитба през следващата година. Съмненията обаче се отнасят единствено до зърното, предоставяно от арендаторите в съответствие с аграрните договори (*konfûratoli*), тъй като зърнените запаси, които не са обвързани с договори (*konfûratoya râbta olunmamiş zahîre*) и които селяните могат да използват за прехрана, вече са изчерпани. Целта на разследванията е да се установи дали тези количества, изплатени на земевладелците, ще бъдат изнесени, или могат да бъдат продадени в региони, където има недостиг. Финансовият администратор и губернаторът установяват, че въпреки значителните запаси от зърно в складовете в края на лятото, които биха могли да стигнат до следващата реколта, земевладелците са започнали да ги продават в големи количества. Някои от тези доставки са предназначени за Истанбул и Измир, а по-качествените сортове са изнасяни за чужбина. До момента на изготвяне на доклада вече е съмнително дали останалите запаси ще бъдат достатъчни за изхранването на местното население.

Ситуацията изглеждала още по-сериозна в Дунавския и Черноморския регион, където няколко месеца по-рано е избухнала епидемия (епоидемия сред животните), която сериозно е затруднила събирането и доставянето на десятъка. Според бележка, адресирана до великия везир на 14 октомври 1846 г., императорската хазна трябва да се намеси, за да подпомогне населението на Варненското и Силистренското губернаторство, като отпусне съответно 1 500 000 и 750 000 гроша. Преди това решение в хазната е постъпила допълнителна молба за отпускане на 2 500 000 гроша за пет окръга (*kaşa-i hamsa*) в Добруджанската равнина и селата, населени с татарски племена (*kabâ'il*). Искането обаче било отхвърлено, тъй като тези региони вече се възползвали

от част от десетъка, събран в Русе по време на жътвата. Въпреки всичко епидемията продължава да се разраства, а зърнените култури, събрани с малкото останали животни, са недостатъчни дори за предстоящата сеитба. Това наложило предоставянето на допълнителна помощ. Ако обаче към последното плащане се добавят и лихвите от предходната година, селата в тези райони биха се изправили пред непосилни дългове. Поради това е предоставена възможността за разсрочено плащане.

В условията на недостиг на зърно цените, на които търговците изкупуват малкото налично количество от производителите, се превръщат в обект на обществено внимание. Това ясно личи от бележка, изпратена от варненския губернатор до правителството на 17 март 1847 г. От нея става ясно, че търговците се установяват по основните пътища към Варна и определят цените на произведеното в провинцията зърно. След като някои товари вече са продадени и транспортирани до складовете във Варна, започват да се разпространяват обвинения, че „предложените цени представляват несправедливост за земеделската класа“ (*bahâ-ı teklîfiye tâ 'ife-i zürrâ 'ya ğadr u ta 'addî*). Това създадо негативен ефект върху продажбите, като останалото извън града зърно, което не е изкупено, е прибрано вътре в градските стени и изложено за продажба на пазара в близост до болницата. На този пазар действат правила, според които се изисква плащане на данък от четири пари за всяко продадено киле зърнени храни, започвайки от минимална квота от четири истанбулски килета (истанбулското киле е в размер 25,6 кг). Варненският губернатор (каймакам) споделя с правителството съмненията, които той и членовете на губернаторския съвет (меджлис) имат относно възможното използване на събраните средства. Предложено е тези средства да се използват за изплащане на заплати на надзорниците в пристанищата във вътрешните райони, като по този начин имперската хазна ще бъде освободена от такива разходи. Въпреки това, ако правителството разпределя средствата по този начин, земеделската класа не ще извлича никаква пряка полза.

Загрижеността на варненския управител относно нарушаването на търговските връзки между града и вътрешността на страната намира отражение в неговите действия, които пък предизвикват недоволство сред чуждестранните търговци. В началото на април австрийското посолство информира османското външно министерство за забавянията, с които се сблъскват лицата под негова консулска юрисдикция. Под претекст, че трябва да събере пълна информация за произведените в областта количества зърно, управителят два пъти е възпрепятствал изпълнението на договори за продажба на стоки. Австрийският вицеконсул във Варна е осведомявал посолството, че тези ограничения ще продължат, като е подчертавал, че те „възпрепятстват свободата на търговията на австрийските поданици“ (*Avusturya teba 'asınıñ serbestî-i ticâretlerini mevânî 'ü müşkilâta idhâl*). Тези действия създават сериозни затруднения за търговците, много от които вече са наели кораби, но прекъсванията, наложени от управителя, им пречат да подготвят товари за натоварване. В резултат на това те понасят значителни загуби. С оглед на създалата се ситуация австрийското посолство е принудено да изпрати официален протест до султанското правителство с настояване управителят да прекрати действията си и да позволи нормалното осъществяване на търговията.

При вземането на решения относно собственото си поведение османското правителство и администрация се оказват принудени да търсят несигурен баланс между изискванията на търговията и необходимостта от осигуряване на снабдяване. В резултат действията, които предизвикват недоволство сред износителите, изглеждат неизбежни. Тази дилема е ясно изразена в меморандума, представен на министъра на търговията на 18 февруари. В документа се обобщават последиците от високите цени, предлагани от чуждестранните търговци за османското зърно през есента и зимата на предходната година: „...Цената, която бе актуална по това време, налагаше продажбата на [зърнени култури]. Въпреки това, качеството на хляба не биваше да се жертва. Този императив вече не изглеждаше приложим в условията на продължаващо покачване на цените. Писмените сведения за нарастващите разходи за закупуване на зърно, които вече бяха обект на местното безпокойство, дори привлякоха вниманието на Европа. При тези обстоятелства, ако държавните складове не бяха оказали подкрепа на населението в съответствие с актуалните сведения за посъкването, усложненията щяха да станат неизбежни. Същевременно, цената на брашното за хляб не можеше да следва текущи цени на другите зърнени култури. От съществено значение и необходимост беше хлябът в териториите под сянката на Негово императорско величество да се произвежда на достъпна цена. Нека сега се поставим в перспективата на държавните складове. Резервът от зърно, добит през предходния сезон, вече е иззет, при това в по-големи количества, отколкото първоначално бе предвидено. Складовете направиха всичко възможно, за да подпомогнат населението в настоящата ситуация. Важно е да предотвратим необходимостта от повторно използване на резервите в бъдеще, тъй като тогава може да се наложи да разчитаме на неузряло зърно. Затова е наложително да създадем нов резерв. За да постигнем това, разполагаме с две въз-

Избрано

можности. Първата е да закупим 300 000 килета зърно на по-ниска цена от текущата по време на жътвата. Втората е десятъкът да бъде транспортиран в държавните складове, без да се продава на търг, в няколко подходящо избрани населени места [в околностите на Текирдаг]“.

Пълния текст четете в „История“, кн. 1

Протагонисти с нежни имена

*Откъс от „Women as Protagonists in Literary Works:
Hester Prynne, Anna Karenina, and Katharina Blum“*

Fatlum Jashari, Vjollca Dibra

University “Ukshin Hoti” – Prizren, Kosovo

Introduction

Hester Prynne, Anna Karenina, and Katharina Blum are three protagonists of renowned literary works that often represent the struggles and challenges of women in society. Although they originate from different eras and contexts, these three characters share certain similarities and common elements in their stories.

Hester Prynne, from Nathaniel Hawthorne’s *The Scarlet Letter*, is a woman accused of adultery in the Puritan society of 17th-century England. She embodies courage and the ability to confront societal punishment and division while maintaining her values and moral integrity.

Anna Karenina, from Leo Tolstoy’s *Anna Karenina*, is a woman who falls in love with another man outside of her marriage, facing a conflict between love and familial obligations. She endures significant moral and emotional challenges, confronting societal punishment and the loss of social status due to her choices.

Katharina Blum, from Heinrich Böll’s *The Lost Honor of Katharina Blum*, is an innocent woman who becomes a victim of media slander after being wrongly suspected of associating with a terrorist. She experiences the destruction of her integrity and honor as a result of sensationalist media attacks and public defamation.

These three characters exhibit shared elements of courage, defiance, and confrontation with social pressure. “Hester, Anna, and Katharina represent women who fight against societal norms and accepted values to follow their chosen paths, even at the cost of losing honor and respect in society” (Malone 2018, p. 33). Ultimately, they symbolize the strength and courage of women in facing life’s and society’s challenges.

Methodology

This comparative study employs a qualitative research methodology (see Dibra 2021 & 2011). The paper includes a close analysis of the protagonists in the three novels, focusing on key events, plot developments, and the protagonists’ motivations. Using a triangular framework, we aim to provide a structured analysis that delves into

www.foreignlanguages.azbuki.bg

*Списанието се реферира и
индексира в Web of Science*

Главен редактор

Проф. д-н Димитър Веселинов
E-mail: dvdimitrov@uni-sofia.bg

Редактор

д-р Силвия Петрова
0889 60 44 53

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: foreignlanguages@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 1/2025:

КЪМ ЧИТАТЕЛЯ

Димитър Веселинов / Dimitar Vesselinov

ПРИЛОЖНО ЕЗИКОЗНАНИЕ

Няколко думи за ДУМАТА (исторически и съвременни аспекти) /
Василка Радева, Владислав Ми-
ланов /

the intentions, motivations, struggles, and failures of the protagonists. This approach offers a clear lens through which readers can understand how individuals navigate diverse environments and challenges as depicted in the analysis section.

Analysis of Protagonists

All data for analysis is derived from the three literary works, using the protagonists' experiences and challenges as primary sources. Conclusions and interpretations are drawn from this material.

Hester Prynne

Hester Prynne is a woman who confronts societal vengeance and divisions after being publicly accused of adultery. She faces physical punishment by being branded with the scarlet "A" on her clothing, becoming the target of open criticism and ostracism in her community.

Anna Karenina

Anna Karenina experiences forbidden love and uncertainty in her relationship with Vronsky, leading to societal punishment, loss of her children, and social status. She battles depression and isolation, being estranged from her family and society due to her personal scandal.

Katharina Blum

Katharina Blum is an innocent woman subjected to media attacks and slander after being wrongfully linked to a terrorist. She endures stigmatization and social isolation, grappling with the consequences of media defamation and the loss of her personal freedom.

Common Themes

Despite their differences, the three protagonists share several commonalities, such as:

Public

All these characters face public accusations of extramarital behavior or violating accepted social values. In literature, public accusation serves as a powerful narrative tool that exposes characters to societal scrutiny and judgment. Despite their different contexts, these characters share a common struggle against societal judgment, offering a window into the pervasive nature of public condemnation and its impact on individuals.

Hester Prynne

In Nathaniel Hawthorne's *The Scarlet Letter*, Hester Prynne endures public accusations in a highly religious and morally rigid society. Branded with the scarlet letter "A" for adultery, Hester is publicly shamed and excluded from the Puritan community. Her punishment is not only a personal burden but also a spectacle for the townsfolk. Despite the harsh judgment, Hester maintains her dignity and gradually transforms the symbol of her shame into one of strength and personal resilience.

Anna Karenina

Leo Tolstoy's *Anna Karenina* presents a more complex and tragic portrayal of public accusation. Anna Karenina's relationship with Count Vronsky becomes the subject of intense gossip and condemnation within Russian aristocratic society. Unlike Hester, Anna struggles to confront public scrutiny and

Замяната на имперфектното от аористното причастие в съвременния български език в лингводидактологичен аспект / Кристимира Алексова, Ласка Ласкова, Данка Апостолова, Яна Сивилова, Михаела Московска

МЕТОДИКА

„Фейсбук“ като инструмент за изучаване на чужди езици / Петър Тодоров

Do Digital Corpus-Based Environments Contribute to the Acquisition of English Idioms? / Yana Chankova, Natalia Bassisa

Геймификацията и усвояването на чужд език / Гергана Фъркова, Гергана Боянова, Ани Колева, Зорница Лъчезарова, Венче Младенова

ЕЗИК И КУЛТУРА

„Вегетарианката“ на Хан Канг – отвъд кафкианската приказка за обсеиите, свободата и смъртта [“The Vegetarian” by Han Kang – Beyond the Kafkaean Tale of Obsessions, Freedom and Death] / Магдалена Костова-Панайотова / Magdalena Kostova-Panayotova

Women as Protagonists in Literary Works: Hester Prynne, Anna Karenina, and Katharina Blum / Fatlum Jashari, Vjolca Dibra

Cultural and Socio-Economic Dimensions of Vote Buying: A Case Study of Electoral Practices in Bulgaria / Stoycho P. Stoychev

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКА АРХЕОЛОГИЯ

Българският език в Републике Молдова (общественный статус, школьная педагогика, правовая ситуация) / Мартин Хенцельманн

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Новая монография по русскому языкознанию / Михаил Первушин
Джинджилови целувки. Силата на личния избор и пътят към щастието / Мира Велкова

internalizes the judgment she faces. “The relentless societal pressure and her inability to reconcile her desires with societal expectations lead to her tragic death, highlighting the destructive power of public accusation” (Browning, 1986, p. 331).

Katharina Blum

In Heinrich Böll’s *The Lost Honor of Katharina Blum*, the protagonist faces public accusations in the form of a media-driven witch hunt. Katharina becomes the target of sensational journalism after being linked to a suspected criminal. “The invasive and often false reporting by the media subjects Katharina to widespread public condemnation, illustrating the modern mechanisms of public accusation” (Armster 1988). Her story is a critique of the media’s power to shape public perception and destroy lives without due process or regard for truth.

Social Stigmatization and Isolation

Hester Prynne, Anna Karenina, and Katharina Blum experience stigmatization and social isolation following their accusations, facing divisions and the loss of social relationships. Stigmatization and social isolation are powerful themes that deeply resonate in the stories of Hester Prynne, Anna Karenina, and Katharina Blum. Each character, within their unique social context, confronts the harsh realities of marginalization and isolation. This section explores how stigmatization and social isolation affect their lives, their responses to these experiences, and the broader societal commentary offered through their narratives.

Hester Prynne

In *The Scarlet Letter*, Hester Prynne endures severe stigmatization and social isolation from the Puritan community. Her adulterous act is symbolized by the blazing red letter “A” she is forced to wear, marking her as a sinner and an outcast. This public shame leads to Hester’s physical and emotional isolation. “She lives on the fringes of society, both geographically and socially” (Barlowe 1997, p. 11). Despite this, Hester displays extraordinary resilience, finding ways to support herself and her daughter, Pearl, while gradually earning a measure of respect for her quiet strength and charitable actions. The scarlet letter, initially a symbol of shame, becomes a testament to her endurance and moral complexity.

Anna Karenina

In Tolstoy’s *Anna Karenina*, the titular character faces stigmatization and social isolation within the upper echelons of Russian society. Her extramarital affair with Count Vronsky causes her to be ostracized by the aristocratic circles that once embraced her. Unlike Hester, Anna’s isolation is not marked by a physical symbol but by the widespread whispers and judgments of those around her. “This social isolation exacerbates her emotional turmoil and contributes to her tragic downfall” (Mandelker 1993, p. 112). Anna’s struggle highlights the rigid moral codes of her society and the destructive impact of failing to conform to them. Her isolation becomes a psychological prison, driving her to despair and, ultimately, to her tragic end.

Katharina Blum

The stigmatization and social isolation of Katharina Blum in Heinrich Böll’s *The Lost Honor of Katharina Blum* stem from modern mechanisms of public shaming. After being linked to a suspected criminal, “Katharina becomes the target of sensational journalism, which distorts the truth and paints her as guilty by association” (Armster 1988, p. 24). The relentless media scrutiny isolates Katharina from her community, friends, and even potential allies. Her stigmatization is accompanied by invasive and often fictional narratives published about her, leading to a deep sense of injustice and alienation. Katharina’s experience underscores the destructive power of the media in shaping public perception and isolating individuals based on unfounded accusations.

Pursuit of Identity and Personal Freedom

Each protagonist embarks on a journey to assert their identity and achieve personal freedom. Their struggles reflect broader societal constraints and the high cost of seeking autonomy. The search for identity and personal freedom is a central theme in these novels. Each character embarks on a journey of self-discovery and autonomy, challenging societal norms and expectations. This section explores how these women navigate their desires for freedom and personal identity in the face of restrictive social environments and the consequences they encounter as a result.

Hester Prynne

In Nathaniel Hawthorne’s *The Scarlet Letter*, Hester Prynne’s search for identity and personal freedom begins with her act of defiance against Puritan norms. The scarlet letter “A” she is forced to wear, intended to mark her as an adulteress, becomes a symbol of her struggle and resilience. Through her isolation, Hester develops a strong sense of self, embracing her individuality and rejecting the moral

Избрано

rigidity of her community. She engages in acts of charity and becomes a skilled seamstress, using her talent to support herself and her daughter. Hester's journey is one of quiet rebellion and inner strength, as she redefines her identity on her own terms despite oppressive societal constraints.

Anna Karenina

In Leo Tolstoy's *Anna Karenina*, the protagonist's quest for freedom and personal identity is closely tied to her passionate relationship with Count Vronsky. Trapped in a loveless marriage with Alexei Alexandrovich, Anna seeks to redefine her life and pursue true happiness. However, her pursuit of personal freedom comes at a high cost. The societal judgment and isolation she faces amplify her inner conflict as she battles guilt, shame, and the longing for acceptance. "Anna's search for identity is marked by her intense emotional experiences and her ultimate inability to reconcile her desires with the harsh realities of her social world" (Mandelker 1993, p. 44). Her tragic end underscores the perilous nature of seeking personal freedom within such a restrictive society.

Katharina Blum

In Heinrich Böll's *The Lost Honor of Katharina Blum*, the protagonist's search for identity and personal freedom is portrayed through the lens of modern media and societal judgment. Katharina's life is turned upside down when she becomes the subject of a media frenzy due to her association with a suspected criminal. The invasive and sensationalist journalism strips Katharina of her privacy and autonomy, forcing her to confront the distorted public perception of her. "In her quest for personal freedom, Katharina fights against the media's portrayal, seeking to reclaim her honor and identity" (Zipes 1977, p. 80). Her struggle highlights the tension between individual rights and public scrutiny, and her journey is a testament to the resilience required to assert one's identity in the face of overwhelming external pressures.

Пълния текст четете в „Чуждоезиково обучение“, кн. 1